

Η

ΑΡΧΗ ΕΞΕΤΑΣΗΣ ΠΡΟΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

4^ο ΚΛΙΜΑΚΙΟ

Συνήλθε στις 10 Φεβρουαρίου 2022 με την εξής σύνθεση: Γεώργιος Κουκούτσης, Πρόεδρος, Γερασιμούλα-Μαρία Δρακονταειδή – Εισηγήτρια και Μαργαρίτα Κανάβα, Μέλη.

Για να εξετάσει την από 3.01.2022 Προδικαστική Προσφυγή, με Γενικό Αριθμό Κατάθεσης (ΓΑΚ) Αρχή Εξέτασης Προδικαστικών Προσφυγών (ΑΕΠΠ) 21/4.01.2022 του προσφεύγοντος οικονομικού φορέα «...», που εδρεύει στ.. ..., οδός ... αρ. ...., όπως εκπροσωπείται νόμιμα, εφεξής «ο προσφεύγων».

Κατά του «...» και κατά του με ΑΡ./ΗΜ.:ΔΔ/13788/23.12.2021 Πρακτικού Νο1, το οποίο επέχει θέση πράξης του αναθέτοντος φορέα (κατά την έννοια του άρθρου 360 παρ. 1 του Ν. 4412/2016), όπως προκύπτει από τις διατάξεις των παρ. 7 και 8 του άρθρου 22 και 1 του άρθρου 23 της διακήρυξης, δυνάμει του οποίου, μεταξύ άλλων, για την εργολαβία «ΔΙΚΤΥΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ...» αναδείχθηκε προσωρινός ανάδοχος η ένωση οικονομικών φορέων «...» (ποσοστό έκπτωσης 39%) με δεύτερο κατά σειρά μειοδοσίας τον προσφεύγοντα (ποσοστό έκπτωσης 37%), κατά το σκέλος αυτού, με το οποίο έγινε δεκτή η προσφορά του ως άνω οικονομικού φορέα «...», εφεξής «η προσβαλλομένη» και

Κατά της παρεμβαίνουσας Ένωσης Οικονομικών Φορέων «...», που αποτελείται από τις εταιρείες: α) «...» με τον διακριτικό τίτλο «...», που εδρεύει στ.. ..., επί της οδού ... αρ. ..., και εκπροσωπείται νόμιμα και β) «...» με τον διακριτικό τίτλο «...», που εδρεύει στ.. ..., επί της οδού ... αρ. ..., και εκπροσωπείται νόμιμα, εφεξής «ο παρεμβαίνων».

Με την προδικαστική προσφυγή του ο προσφεύγων, αιτείται να ακυρωθεί η προσβαλλομένη κατά το ως άνω σκέλος.

Με την παρέμβασή του ο παρεμβαίνων αιτείται την απόρριψη της ασκηθείσας προσφυγής και τη διατήρηση ισχύος της προσβαλλομένης.

Η συζήτηση άρχισε, αφού άκουσε την Εισηγήτρια

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σκέφτηκε κατά το Νόμο

1. Επειδή, για την άσκηση της προσφυγής έχει καταβληθεί παράβολο κατά το άρθρο 363 παρ.1 και 2 του Ν. 4412/2016 και άρθρο 5 παρ.1 και 2 του Π.Δ. 39/2017, συνολικού ποσού 15.000,00 ευρώ (βλ. ηλεκτρονικό παράβολο με κωδικό ..., την πληρωμή στην τράπεζα και την εκτύπωση από την σελίδα της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων του Υπουργείου Οικονομικών περί αυτόματης δέσμευσης) που, αποτελεί το ανώτερο ποσό νομίμου παραβόλου και υπολογίζεται βάσει της εκτιμώμενης αξίας χωρίς ΦΠΑ του τμήματος-εργολαβίας «Δίκτυα περιοχής ...», στο πλαίσιο του οποίου ασκείται η υπό κρίση προσφυγή, ποσού 70.000.000 ευρώ.

2. Επειδή, ο αναθέτων φορέας με την αριθ. ... διακήρυξη προκήρυξε δημόσιο ανοιχτό ηλεκτρονικό διαγωνισμό για την ανάδειξη αναδόχων κατασκευής και συντήρησης έργων δικτύων Διανομής, συνολικού προϋπολογισμού 2.400.000.000 ευρώ (πλέον ΦΠΑ), εκ των οποίων ποσό 800.000.000 ευρώ αφορά σε δικαίωμα προαίρεσης (επαύξηση του αντικειμένου έως 50%), και κριτήριο ανάθεσης την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά, μόνον βάσει τιμής (χαμηλότερη τιμή). Το ποσό του προϋπολογισμού κατανέμεται σε τριάντα επτά (37) εργολαβίες (έργα) κατασκευής και συντήρησης δικτύων Διανομής ηλεκτρικής ενέργειας στο σύνολο των διοικητικών Περιοχών του ... και τους ΤΚΣΔ/ΔΠΑ και ΤΤΕΔ/ΔΠΝ. Σύμφωνα με το άρθρο 5 της Διακήρυξης (Υποδιαίρεση σύμβασης σε τμήματα) «1. Η Σύμβαση υποδιαιρείται σε τριάντα επτά (37) τμήματα (Εργολαβίες-Έργα), όπως φαίνονται στους συνημμένους στην παρούσα Πίνακες. Οι προσφορές μπορούν να υποβάλλονται για έναν αριθμό ή και για όλα τα τμήματα. 2. Ο αριθμός των τμημάτων που μπορούν να ανατεθούν σε έναν προσωρινό Ανάδοχο, για λόγους διασφάλισης των συμφερόντων του ... και μη εξάρτησης των Περιφερειών από έναν και μόνο Ανάδοχο, αλλά και για την ανάπτυξη του ανταγωνισμού, περιορίζεται, στο παρακάτω πλήθος

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

Εργολαβιών, ανά Περιφέρεια Διανομής: ΔΠΑ ..3, ΔΠΜ-Θ ..3, ΔΠΠ-Η ..3, ΔΠΚΕ ..3, ΔΠΝ ..3. .... 3. Το κριτήριο με βάση το οποίο θα γίνει ο προσδιορισμός των τμημάτων (Εργολαβιών) που θα ανατεθούν σε έναν προσωρινό Ανάδοχο ο οποίος μειοδοτεί σε περισσότερες από το προαναφερόμενο πλήθος Εργολαβιών ανά Περιφέρεια είναι ο μεγαλύτερος προϋπολογισμός της εργολαβίας, δηλαδή θα ανατίθενται μεταξύ περισσότερων στον μειοδότη ανάδοχο οι εργολαβίες με τον μεγαλύτερο προϋπολογισμό ...».

3. Επειδή, προκήρυξη της παρούσας απεστάλη στην Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις 15. 7. 2021. Ο παρών διαγωνισμός διενεργείται μέσω των Συστημάτων Ηλεκτρονικών Διαγωνισμών και Ηλεκτρονικών Δημοπρασιών της εταιρείας «cosmoONE», με χρήση της πλατφόρμας «sourceONE».

4. Επειδή, ο επίδικος διαγωνισμός που προκήρυξε ο αναθέτων φορέας ενόψει του αντικείμενου του, της προϋπολογισθείσας αξίας της σύμβασης και του χρόνου εκκίνησης της διαδικασίας ανάθεσης εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Βιβλίου IV του Ν. 4412/2016.

5. Επειδή η υπό εξέταση προδικαστική προσφυγή ασκήθηκε εμπρόθεσμα στις 3-01-2021, δεδομένου ότι ο προσφεύγων έλαβε γνώση της προσβαλλομένης στις 24-12-2021, οπότε του κοινοποιήθηκε μέσω ανάρτησής της στη πλατφόρμα «sourceONE. Επίσης ασκήθηκε με τη χρήση του τυποποιημένου εντύπου του Παραρτήματος I του ΠΔ 39/2017 και κοινοποιήθηκε στην ΑΕΠΠ από τον προσφεύγοντα αυθημερόν με μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παρ. 1 του άρθρου 361 και τις παρ. 1 και 2 του άρθρου 362 του Ν. 4412/2016 και την παρ. 1 εδ. α) του άρθρου 4, και την παρ. 2 του άρθ. 8 του ΠΔ 39/2017.

6. Επειδή, στην υπό κρίση διαγωνιστική διαδικασία στο τμήμα (εργολαβία) «ΔΙΚΤΥΑ ...» συμμετείχαν έξι οικονομικοί φορείς, μεταξύ των οποίων ο προσφεύγων και ο παρεμβαίνων, οι οποίοι, κατόπιν αξιολόγησης των οικονομικών προσφορών κατατάχθηκαν, ο μιν προσφεύγων, δεύτερος σε σειρά μειοδοσίας, η δε ένωση οικονομικών φορέων ....., πρώτη σε σειρά μειοδοσίας και αναδείχθηκε προσωρινή ανάδοχος του διαγωνισμού. Συνεπώς, με έννομο συμφέρον ασκείται η υπό κρίση προσφυγή καθώς ο

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

προσφεύγων συμμετέχει νόμιμα στη διαγωνιστική διαδικασία κι επικαλείται ζημία του ερειδόμενη στην παράνομη αποδοχή της προσφοράς του συμμετέχοντος που προηγείται του ίδιου σε σειρά μειοδοσίας και, ήδη, προσωρινού αναδόχου και όφελος από την ανάδειξη του ίδιου ως αναδόχου.

7. Επειδή, ο αναθέτων φορέας την 3-01-2021 προέβη σε κοινοποίηση της υπό εξέταση προσφυγής, δια μέσω του ηλεκτρονικού τόπου του διαγωνισμού προς όλους τους ενδιαφερόμενους σύμφωνα με το άρθρο 9 παρ. 1 α του ΠΔ 39/2017.

8. Επειδή με την υπ' αριθμ. 19/2022 Πράξη του Προέδρου του 4ου Κλιμακίου, ορίσθηκε Εισηγητής και ημερομηνία συζήτησης και κλήθηκε η αναθέτουσα αρχή να υποβάλει τις απόψεις του επί της υπό εξέταση προσφυγής και επί του αιτήματος λήψης προσωρινών μέτρων.

9. Επειδή, ο αναθέτων φορέας έστειλε στην ΑΕΠΠ τις από 18-01-2022 απόψεις του επί της προδικαστικής προσφυγής, τις οποίες αυθημερόν κοινοποίησε στον προσφεύγοντα.

10. Επειδή, ο παρεμβαίνων άσκησε στις 13-01-2022 παρέμβασή του ενώπιον της ΑΕΠΠ, νομίμως κι εμπροθέσμως, ήτοι εντός δεκαημέρου από την κοινοποίηση σε αυτόν της ασκηθείσας προσφυγής και με έννομο συμφέρον καθώς τα έννομα συμφέροντά του θίγονται σε περίπτωση ευδοκίμησης της προσφυγής.

11. Επειδή, στις 18-01-2022 ο προσφεύγων υπέβαλε εμπροθέσμως ενώπιον της ΑΕΠΠ υπόμνημά του προς αντίκρουση των απόψεων του αναθέτοντος φορέα.

12. Επειδή, στις 27-01-2022 ο παρεμβαίνων υπέβαλε υπόμνημά του ενώπιον της ΑΕΠΠ προς επίρρωση των ισχυρισμών της παρεμβάσεώς του και αντίκρουση των λόγων της προσφυγής, το οποίο, ωστόσο, δεν λαμβάνεται υπόψη αφού η υποβολή υπομνήματος με το ανωτέρω περιεχόμενο δεν προβλέπεται από την κείμενη νομοθεσία.

13. Επειδή, σε συνέχεια των ανωτέρω, η ως άνω προσφυγή νομίμως εισάγεται ενώπιον του 4ου Κλιμακίου της ΑΕΠΠ.

14. Επειδή, με την υπό κρίση προσφυγή του ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι: (α) Στα ΕΕΕΣ που υπέβαλαν τα μέλη της ένωσης οικονομικών φορέων ..., στο Μέρος II: Πληροφορίες σχετικά με τον οικονομικό φορέα, στο

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

πεδίο «Ο ΟΦ συμμετάσχει στη διαδικασία μαζί με άλλους Οικονομικούς Φορείς», απάντησαν ΝΑΙ και στο πεδίο «Προσδιορίστε τους άλλους οικονομικούς φορείς που συμμετέχουν από κοινού στη διαδικασία σύναψης σύμβασης:», μεταξύ άλλων απάντησαν τα εξής: «...ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ / ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΟΡΙΖΕΤΑΙ Ο κ. ....». Ο κ. ... του ..., όμως δεν συμμετέχει αυτοτελώς στην ένωση .... Πλην, όμως, ο εκπρόσωπος / συντονιστής της ένωσης έχει την έννοια του «επικεφαλής εταίρου» και είναι απαραίτητος μέλος της ένωσης. Εξάλλου, ο εκπρόσωπος / συντονιστής της ένωσης ορίζεται επί ποινή αποκλεισμού, σε αντίθεση με τον νομίμως εξουσιοδοτημένο εκπρόσωπο της ένωσης, ο ορισμός του οποίου είναι προαιρετικός, σε περίπτωση που η προσφορά δεν δύναται να υπογραφεί από όλους τους οικονομικούς φορείς που συνιστούν την ένωση. Σημειωτέον ότι επειδή ο συντονιστής της Ένωσης πρέπει επί ποινή αποκλεισμού να αναγράφεται στο Ε.Ε.Ε.Σ. είναι νομικώς αδιάφορη οιαδήποτε σχετική αναφορά σε άλλα υποβληθέντα έγγραφα (β) Περαιτέρω, η προσφορά της ένωσης ... είναι πλημμελής και αποκλειστέα και για τον πρόσθετο λόγο ότι έχει συμπληρώσει πλημμελώς το υποβληθέν ΕΕΕΣ, κατά τρόπο που δεν αποδεικνύεται ότι πληροί όλες τις απαιτήσεις της διακήρυξης. Και τούτο διότι το μέλος του .... παρέλειψε να δηλώσει στο Μέρος ΙΙ Τμήμα Α΄ του εν λόγω εντύπου, αν και απαιτείτο, τα δικαιολογητικά βάσει των οποίων αυτός έχει εγγραφεί στο ΜΕΕΠ, παρά μόνο παραπέμπει στον αριθμό της βεβαίωσης εγγραφής της στο ΜΕΕΠ και στις τάξεις στις οποίες είναι εγγεγραμμένος. Σύμφωνα με τη διακήρυξη οι οικονομικοί φορείς με την υποβολή προσφορών τους υποβάλλουν το ΕΕΕΣ, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 79 παρ. 1 του ν. 4412/2016, με το οποίο προαποδεικτικώς επιβεβαιώνουν ότι πληρούν τα ως άνω αναφερόμενα κριτήρια επιλογής. Στο υποβαλλόμενο από τους συμμετέχοντες στον επίδικο διαγωνισμό ΕΕΕΣ το οποίο διαμορφώθηκε από τον αναθέτοντα φορέα για τις ανάγκες του επίδικου διαγωνισμού και αποτελεί έγγραφο της διαδικασίας σύναψης της σύμβασης προβλέπονται, στο Μέρος ΙΙ Πληροφορίες σχετικά με τον οικονομικό φορέα-υπό στοιχ. Α΄-για τη συμπλήρωση του οποίου πεδίου το ΤΕΥΔ ορίζει τα ακόλουθα: «Κατά περίπτωση, ο οικονομικός φορέας είναι εγγεγραμμένος σε επίσημο κατάλογο /Μητρώο εγκεκριμένων οικονομικών φορέων ή διαθέτει ισοδύναμο

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

πιστοποιητικό, εάν ναι α) αναφέρετε την ονομασία του καταλόγου ή πιστοποιητικού και τον σχετικό αριθμό εγγραφής ή πιστοποίησης κατά περίπτωση, β) εάν το πιστοποιητικό εγγραφής ή η πιστοποίηση διατίθεται ηλεκτρονικά, αναφέρετε: γ) αναφέρετε τα δικαιολογητικά στα οποία βασίζεται η εγγραφή ή η πιστοποίηση και, κατά περίπτωση, την κατάταξη στον επίσημο κατάλογο με αναφορά κατά την 5^η παραπομπή ως προς το πεδίο αυτό ότι τα δικαιολογητικά και η κατάταξη, εάν υπάρχουν, αναφέρονται στην πιστοποίηση. και δ) η εγγραφή ή η πιστοποίηση καλύπτει όλα τα απαιτούμενα κριτήρια επιλογής;». Παρά τα ανωτέρω, ο οικονομικός φορέας ... (μέλος της προσωρινής αναδόχου Ένωσης) δήλωσε στα προαναφερόμενα πεδία του υποβληθέντος από αυτήν ΕΕΕΣ ότι είναι εγγεγραμμένη σε επίσημο κατάλογο/Μητρώο, αναφέροντας τα στοιχεία εγγραφής της, ήτοι ΜΗΤΡΩΟ ΕΡΓΟΛΗΠΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ - ΜΕΕΠ ... ΠΑΡΑΤΑΣΗ ΠΤΥΧΙΟΥ ΕΩΣ 31/12/2022 ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 74 ΤΟΥ Ν.4821 /31-07-2021. ΕΝΗΜΕΡΟΤΗΤΑ ΠΤΥΧΙΟΥ ... ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΕΜΗ ..., αλλά δεν ανέφερε κανένα δικαιολογητικό στο οποίο βασίσθηκε η εγγραφή της, αλλά απάντησε όπως αορίστως «ΟΛΑ ΤΑ ΤΕΧΝΙΚΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΥ ΑΠΑΙΤΟΥΝΤΑΙ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΝ Ν.3669/2008 ΩΣ ΙΣΧΥΕΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΤΗΣ ΣΤΗΝ 5Η ΤΑΞΗ ΤΟΥ ΜΕΕΠ. ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΑ-5ΗΣ, ΥΔΡΑΥΛΙΚΑ-5ΗΣ, ΛΙΜΕΝΙΚΑ-5ΗΣ, ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΑ-5ΗΣ, ΗΛΕΚΤΡΟΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΑ -5ΗΣ, ΟΔΟΠΟΙΙΑ-5ΗΣ.» Με τα δεδομένα αυτά, όμως, η εν θέματι προσφορά παρέβη τις ως άνω διατάξεις του νόμου και της διακήρυξης και πρέπει να αποκλεισθεί. (γ) Περαιτέρω εν προκειμένω, υφίσταται πλημμέλεια που έχει εμφιλοχωρήσει στην επί του εντύπου του Ε.Ε.Ε.Σ. ψηφιακή υπογραφή του ΕΕΕΣ της εταιρείας ... η οποία καθιστά το ΕΕΕΣ μη νόμιμα υπογεγραμμένο, μη δεσμεύον τον οικονομικό φορέα και κατά συνέπεια καθιστά την οικεία προσφορά απορριπτέα ως απαράδεκτη. Ειδικότερα, στο πλαίσιο του εν λόγω διαγωνισμού (όπως άλλωστε ισχύει για το σύνολο των ηλεκτρονικών διαγωνισμών) το ΕΕΕΣ πρέπει να είναι σε μορφή PDF και να φέρει εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή με χρήση εγκεκριμένων πιστοποιητικών, τα οποία έχουν χορηγηθεί από εγκεκριμένο πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης. Επί του κρίσιμου ζητήματος, τόσο η ΑΕΠΠ με πληθώρα

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

αποφάσεών της, όσο και τα Διοικητικά Δικαστήρια έχουν κρίνει ότι η πλημμελής ψηφιακή υπογραφή ισοδυναμεί με απουσία υπογραφής και, συνακόλουθα, με παραβίαση των σχετικών διατάξεων. Άλλωστε, ουσιώδες στοιχείο εγκυρότητας μιας ψηφιακής υπογραφής συνιστά και η ενσωματωμένη χρονοσήμανση, η οποία πρέπει να παρέχεται από επίσημη Αρχή χρονοσήμανσης, ενώ «ένα δημόσιο έγγραφο πρέπει να φέρει ασφαλή χρονοσήμανση από αναγνωρισμένο πάροχο υπηρεσιών ασφαλούς χρονοσήμανσης σχετικά με την ώρα υπογραφής του και όχι την ώρα από το ρολόι του υπολογιστή του υπογράφοντος. Όπως γίνεται δεκτό ένα ηλεκτρονικό έγγραφο φέρει ψηφιακή υπογραφή, όταν κατά άνοιγμα του εγγράφου στην οθόνη ενός ηλεκτρονικού μέσου, ανοίγει και η δυνατότητα, μέσω της διαλειτουργικότητας είτε της ορατής απεικόνισης της ψηφιακής υπογραφής (του σχηματισμού αυτής) επί του εγγράφου, είτε του ίδιου του ψηφιακά υπογεγραμμένου εγγράφου, οιοσδήποτε να προβεί στον έλεγχο της επαλήθευσης της υπογραφής, κατά τις οδηγίες της ΑΠΕΔ, δηλαδή να διερευνήσει τις «ιδιότητες υπογραφής», το όνομα και τα στοιχεία του «υπογράφοντος», αν το έγγραφο φέρει ενσωματωμένη χρονική σήμανση από αναγνωρισμένο πάροχο υπηρεσιών ασφαλούς χρονοσήμανσης, αν το ψηφιακό πιστοποιητικό είναι σκληρής αποθήκευσης, μέχρι πότε ισχύει και αν το έγγραφο έχει τροποποιηθεί από την θέση της ψηφιακής υπογραφής και μετά. Εφόσον, κατά τον έλεγχο αυτό, διαπιστωθεί ότι στο έγγραφο έχει τεθεί προηγμένη ηλεκτρονική (ψηφιακή) υπογραφή που πληροί τις απαιτήσεις της Οδηγίας 99/93/ΕΚ, το έγγραφο θεωρείται νομίμως υπογεγραμμένο, έχει δε την ίδια νομική και αποδεικτική ισχύ με το έγγραφο που φέρει ιδιόχειρη υπογραφή και έχει ισχύ πρωτοτύπου με την έκδοση του και μόνο. Εν προκειμένω, από την επισκόπηση του pdf αρχείου του ΕΕΕΣ της ... παρατηρείται ότι υφίσταται η ένδειξη: The signature includes an emdedded timestamp but it could not be verified”: τα οποία αποδίδονται στην ελληνική ως αδυναμία επαλήθευσης της χρονοσήμανσης της υπογραφής. Από την προηγηθείσα επισκόπηση προκύπτει ότι η ψηφιακή υπογραφή στα ως άνω ΕΕΕΣ δεν περιέχει έγκυρη ενσωματωμένη χρονοσήμανση. Εφόσον η χρονοσήμανση ήταν έγκυρη θα έπρεπε να αναγράφεται στο παράθυρο «Signature Properties» η ένδειξη: «Signature was validated as of the secure

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

(timestamp) time:» δηλαδή «Η υπογραφή επαληθεύτηκε ως προς την ακριβή ώρα (της χρονοσήμανσης)» και ακριβώς από κάτω θα έπρεπε να εμφανίζεται η ώρα χρονοσήμανσης του εγγράφου. Τούτων δοθέντων, η εν λόγω ψηφιακή υπογραφή που έχει τεθεί στο ως άνω ΕΕΕΣ δεν φέρει όλα τα εκ του νόμου απαιτούμενα στοιχεία για να θεωρηθεί έγκυρη και η προσφορά πρέπει ν'αποκλειστεί.

15. Επειδή, σύμφωνα με τις απόψεις του αναθέτοντος φορέα: α) ορθώς η ... απάντησε στο υποβληθέν ΕΕΕΣ ότι είναι επικεφαλής εταίρος της Ένωσης και εν συνεχεία προέβη σε επιμερισμό της έκτασης και του είδους της συμμετοχής του. Επίσης, στο ΕΕΕΣ δηλώθηκε το φυσικό πρόσωπο που εξουσιοδοτεί ως κοινό εκπρόσωπο της εν λόγω ένωσης, ήτοι τον κ. ... β) η εγγραφή στο ΜΕΕΠ δεν αποτελεί απαίτηση επί ποινή αποκλεισμού της διακήρυξης. Επίσης από τη στιγμή που η ... είναι εγγεγραμμένη στο ΜΕΕΠ απαλλάσσεται από την υποχρέωση προσκόμισης των στοιχείων εγγραφής και σχετικών δικαιολογητικών γ) καμία απαίτηση για ηλεκτρονική χρονοσφραγίδα δεν υφίσταται στους όρους της διακήρυξης.

16. Επειδή, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του παρεμβαίνοντος : α) από τις ως άνω δηλώσεις των μελών της Ένωσης στα ΕΕΕΣ που υπέβαλαν, προκύπτει, χωρίς αμφιβολία, ότι «επικεφαλής εταίρος» της ένωσης, δηλαδή το μέλος της ένωσης που είναι επιφορτισμένο να συντονίζει τα λοιπά μέλη της κατά την εκτέλεση της σύμβασης και να εκπροσωπεί κατά τούτο την Ένωση έναντι του αναθέτοντος φορέα για την παραγωγή του σύνθετου αντικειμένου της εργολαβίας, είναι το μέλος της Ένωσης «...», ο δε κ. ... δηλώθηκε και αποτελεί τον «κοινό εκπρόσωπο» της ένωσης, δηλαδή το πρόσωπο το οποίο έχει εξουσιοδοτηθεί προκειμένου να εκπροσωπεί κατά τούτο την ένωση στη διαγωνιστική διαδικασία. Και υπό εκδοχή ότι εξαιτίας της ιδιότητας «Εκπρόσωπος/Συντονιστής» της Ένωσης την οποία αποδίδουν τα ΕΕΕΣ των μελών της Ένωσης στον κ. ..., προκαλείται δήθεν ασάφεια ως προς το αν το εν λόγω πρόσωπο δηλώνεται ως «κοινός εκπρόσωπος» της ένωσης, δηλαδή το πρόσωπο το οποίο έχει εξουσιοδοτηθεί προκειμένου να εκπροσωπεί κατά τούτο την ένωση στη διαγωνιστική διαδικασία ή ως «συντονιστής» της ένωσης, κατά την έννοια του «επικεφαλής εταίρου» αυτής, η ασάφεια αυτή θα μπορούσε να αρθεί, κατ' εφαρμογήν των διατάξεων

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

του άρθρου 17 της διακήρυξης, υπό τον τίτλο «Συμπλήρωση-αποσαφήνιση πληροφοριών και δικαιολογητικών» β) από τους όρους της διακήρυξης ουδώς συνάγεται ότι για τη συμμετοχή στον διαγωνισμό απαιτείται και δη επί ποινή αποκλεισμού ο διαγωνιζόμενος, και αν πρόκειται για Ένωση, το μέλος της, να είναι εγγεγραμμένο σε επίσημο κατάλογο, Αντιθέτως, αρκεί να πληροί τα κριτήρια επιλογής, στα οποία δεν περιλαμβάνεται η εγγραφή του σε επίσημο κατάλογο και να μην συντρέχει στο πρόσωπό του κανένας λόγος αποκλεισμού. Ούτε από τη διακήρυξη συνάγεται ότι στην περίπτωση που διαγωνιζόμενος ο οποίος είναι εγγεγραμμένος στο Μ.Ε.ΕΠ. οφείλει να δηλώσει τα δικαιολογητικά στα οποία βασίζεται η εγγραφή ή η πιστοποίηση και η κατάταξη του στο ΜΕΕΠ. Οφείλει απλώς να δηλώσει αν η εγγραφή του στο ΜΕΕΠ σε συνδυασμό με την ενημερότητα πτυχίου σε ισχύ, καλύπτει όλα τα κριτήρια επιλογής της διακήρυξης ή όχι και αν όχι αν πληροί τα μη καλυπτόμενα κριτήρια επιλογής γ) Εφόσον παραμετροποιηθεί με τα κατάλληλα εργαλεία και σύμφωνα με τις οδηγίες της ΑΠΕΔ ο υπολογιστής στον οποίο «ανοίγεται» το ΕΕΕΣ της εταιρείας ... με ευχέρεια διαπιστώνεται ότι έχει εγκύρως και κατά τους όρους της διακήρυξης υπογραφεί, με εγκεκριμένη ηλεκτρονική υπογραφή, φέρει δε και εγκεκριμένη χρονοσήμανση, έχει, συνεπώς όλα τα υπό της προσφεύγουσας διισχυριζόμενα απαραίτητα στοιχεία για να θεωρείται εγκύρως υπογεγραμμένο. Σημειωτέον, αν και δεν θίγεται από την προσφεύγουσα, ότι ενόψει των ανωτέρω εκτεθέντων, ουδεμία αμφιβολία μπορεί να γεννάται ως προς την ημερομηνία υπογραφής του ΕΕΕΣ της εταιρείας ....., ήτοι στις 21-09-2021, δηλαδή μία (1) ημέρα πριν από την καταληκτική ημερομηνία υποβολής προσφορών στον επίμαχο διαγωνισμό (22-09-2021), σε συμμόρφωση με την υποχρέωση που θέτει το άρθρο 20.2.2.5 της διακήρυξης «Το ΕΕΕΣ μπορεί να υπογράφεται έως δέκα (10) ημέρες πριν την καταληκτική ημερομηνία υποβολής των προσφορών».

17. Επειδή, σύμφωνα με το υπόμνημα του προσφεύγοντος: α) Ο πρώτος λόγος της προσφυγής έχει κριθεί βάσιμος με την απόφαση 163/2020 του Συμβουλίου της Επικρατείας. Δεδομένου ότι η επίμαχη πλημμέλεια τίθεται επί ποινή αποκλεισμού δεν είναι δεκτική συμπλήρωσης β) για την δεύτερο λόγο της προσφυγής αναφέρεται η απόφαση ΑΕΠΠ 931/2020 γ) και για τον τρίτο η Ε.Α ΣτΕ 882/2021.

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

18. Επειδή το άρθρο 18 του ν. 4412/2016 ορίζει ότι: «1. Οι αναθέτουσες αρχές αντιμετωπίζουν τους οικονομικούς φορείς ισότιμα και χωρίς διακρίσεις και ενεργούν με διαφάνεια, τηρώντας την αρχή της αναλογικότητας, της αμοιβαίας αναγνώρισης, της προστασίας του δημόσιου συμφέροντος, της προστασίας των δικαιωμάτων των ιδιωτών, της ελευθερίας του ανταγωνισμού και της προστασίας του περιβάλλοντος και της βιώσιμης και αειφόρου ανάπτυξης[...]».

19.Επειδή, σύμφωνα με το άρθρο 19 παρ. 2, 3 και 4 μεταξύ άλλων αναφέρεται «2. ....Οι αναθέτουσες αρχές δεν απαιτούν από τις εν λόγω ενώσεις να περιβληθούν συγκεκριμένη νομική μορφή για την υποβολή της προσφοράς ή την αίτηση συμμετοχής» ..... «3. Ανεξαρτήτως της παρ. 2, οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να απαιτήσουν από τις ενώσεις οικονομικών φορέων να περιβληθούν συγκεκριμένη μορφή εφόσον τους ανατεθεί η σύμβαση, στο μέτρο που η περιβολή αυτής της νομικής μορφής είναι αναγκαία για την ικανοποιητική εκτέλεση της σύμβασης. Ειδικά, στην περίπτωση δημοσίων συμβάσεων έργου, η νομική μορφή της αναδόχου-ένωσης, πρέπει να είναι τέτοια ώστε να εξασφαλίζεται η ύπαρξη ενός και μοναδικού αριθμού φορολογικού μητρώου για την ένωση (π.χ. κοινοπραξία συσταθείσα δια συμβολαιογραφικού εγγράφου). 4. Στις περιπτώσεις υποβολής προσφοράς από ένωση οικονομικών φορέων, όλα τα μέλη της ευθύνονται έναντι της αναθέτουσας αρχής αλληλέγγυα και εις ολόκληρον. Σε περίπτωση ανάθεσης της σύμβασης στην ένωση, η ευθύνη αυτή εξακολουθεί μέχρι πλήρους εκτέλεσης της σύμβασης το άρθρο.

20. Επειδή, το άρθρο 53 του Ν. 4412/2016 με τίτλο « Περιεχόμενο εγγράφων της σύμβασης» προβλέπει στην παρ. 1 και 2 τα εξής «1. Οι όροι των εγγράφων της σύμβασης πρέπει να είναι σαφείς και πλήρεις ώστε να επιτρέπουν την υποβολή άρθρων και συγκρίσιμων μεταξύ τους προσφορών. 2. Τα έγγραφα της σύμβασης, πλην της προκήρυξης σύμβασης του άρθρου 63 και της προκαταρκτικής προκήρυξης του άρθρου 62 σε περίπτωση που χρησιμοποιείται ως μέσο προκήρυξης του διαγωνισμού, περιέχουν ιδίως: α) την επωνυμία της αναθέτουσας αρχής, [...]ε) ακριβή περιγραφή του φυσικού αντικείμενου της σύμβασης. Επίσης οποιαδήποτε δικαιώματα προαίρεσης για συμπληρωματικές ή νέες συμβάσεις και, εφόσον είναι γνωστό, το προσωρινό

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

χρονοδιάγραμμα για την άσκηση των δικαιωμάτων αυτών, καθώς και τον αριθμό των παρατάσεων για την άσκησή τους, ια) τα τεχνικά χαρακτηριστικά (προδιαγραφές), την ποσότητα και την περιγραφή των αγαθών, υπηρεσιών ή έργων, τον τρόπο της εκτέλεσης του ελέγχου και της διασφάλισης της ποιότητας, την προθεσμία για την εκτέλεση της σύμβασης, τον τόπο και χρόνο εκτέλεσης, καθώς και άλλα χαρακτηριστικά, ανάλογα με το αντικείμενο της σύμβασης,[..] ιγ) τη δυνατότητα υποβολής προσφοράς για ένα ή περισσότερα τμήματα της σύμβασης, σύμφωνα με το άρθρο 59,[..] ιζ) τους απαράβατους όρους, απόκλιση από τους οποίους συνεπάγεται την απόρριψη της προσφοράς, ιη) όλους τους ειδικούς και γενικούς όρους για την εκτέλεση της σύμβασης, ιδίως δε την υποχρέωση της παρ. 2 του άρθρου 18 και τους όρους πληρωμής,[..] κ) τα απαιτούμενα αποδεικτικά μέσα (δηλώσεις, δικαιολογητικά κ) τον κατάλογο και τη σειρά ισχύος των εγγράφων της σύμβασης, κβ) όλες τις αναγκαίες πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο διάθεσης των εγγράφων της σύμβασης, κγ) τη διαδικασία πρόσβασης των υποψηφίων και προσφερόντων στα δικαιολογητικά, στις τεχνικές και οικονομικές προσφορές, υπό την επιφύλαξη των οριζόμενων στο άρθρο 70 και στην κείμενη νομοθεσία,[...]

21. Επειδή, στο άρθρο 83 του Ν. 4412/2016 Επίσημοι κατάλογοι εγκεκριμένων οικονομικών φορέων και πιστοποίηση από οργανισμούς δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου (άρθρο 64 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ), στην παρ. 3 ορίζεται ότι «Οι οικονομικοί φορείς που είναι εγγεγραμμένοι σε επίσημους καταλόγους ή διαθέτουν πιστοποιητικό μπορούν, για την εκάστοτε σύμβαση, να προσκομίζουν στις αναθέτουσες αρχές πιστοποιητικό εγγραφής εκδιδόμενο από την αρμόδια αρχή ή το πιστοποιητικό που εκδίδεται από τον αρμόδιο οργανισμό πιστοποίησης. Στα πιστοποιητικά αυτά αναφέρονται τα δικαιολογητικά βάσει των οποίων έγινε η εγγραφή των εν λόγω οικονομικών φορέων στον επίσημο κατάλογο ή η πιστοποίηση και η κατάταξη στον εν λόγω κατάλογο[.] 4. Η πιστοποιούμενη εγγραφή στους επίσημους καταλόγους από τους αρμόδιους οργανισμούς ή το πιστοποιητικό, που εκδίδεται από τον οργανισμό πιστοποίησης, συνιστά τεκμήριο καταλληλότητας όσον αφορά τις απαιτήσεις ποιοτικής επιλογής, τις οποίες καλύπτει ο επίσημος κατάλογος ή το πιστοποιητικό 5. Η εγγραφή και κατάταξη στα Μ.Ε.Ε.Π., Μητρώο Μελετητών και Μητρώο Γραφείων Μελετών,

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

και η κατοχή αντίστοιχου πτυχίου αποτελεί τεκμήριο τεχνικής καταλληλότητας γενικής εμπειρίας. 6. Οι πληροφορίες που μπορούν να συναχθούν από την εγγραφή σε επίσημους καταλόγους ή από την πιστοποίηση δεν τίθενται υπό αμφισβήτηση χωρίς αιτιολόγηση. Όσον αφορά την καταβολή των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης και των φόρων και τελών, μπορεί να ζητείται πρόσθετο πιστοποιητικό από κάθε εγγεγραμμένο οικονομικό φορέα, όποτε πρόκειται να ανατεθεί μια σύμβαση».

22.Επειδή, σύμφωνα με το άρθρο 96, παρ. 7, του Ν. 4412/2016, «...Η ένωση οικονομικών φορέων υποβάλλει κοινή προσφορά, η οποία υπογράφεται υποχρεωτικά είτε από όλους τους οικονομικούς φορείς που αποτελούν την ένωση είτε από εκπρόσωπό τους νομίμως εξουσιοδοτημένο. Στην προσφορά απαραίτητως πρέπει να προσδιορίζεται η έκταση και το είδος της συμμετοχής του (συμπεριλαμβανομένης της κατανομής αμοιβής μεταξύ τους) κάθε μέλους της ένωσης, καθώς και ο εκπρόσωπος/συντονιστής αυτής».

23. Επειδή, σύμφωνα με το άρθρο 254 Οικονομικοί φορείς (άρθρο 37 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ) του Ν.4412/2016: «[...]2. Στις διαδικασίες σύναψης συμβάσεων μπορούν να συμμετέχουν ενώσεις οικονομικών φορέων, συμπεριλαμβανομένων των προσωρινών συμπράξεων. Οι αναθέτοντες φορείς δεν απαιτούν από τις εν λόγω ενώσεις να περιβληθούν συγκεκριμένη νομική μορφή για την υποβολή προσφοράς ή την αίτηση συμμετοχής».

24. Επειδή το άρθρο 258 του ν. 4412/2016 ορίζει ότι : «... 11. α) Κατ' εξαίρεση, εφόσον οι αναθέτοντες φορείς λειτουργούν ηλεκτρονικά μέσα επικοινωνίας/πληροφοριακά συστήματα, σύμφωνα με τις απαιτήσεις των παρ. 1 έως 6 και 8 και του άρθρου 259, περί πολιτικής ασφάλειας του ΕΣΗΔΗΣ, αναλογικά εφαρμοζόμενων, είναι δυνατή η παρέκκλιση από την υποχρέωση εκτέλεσης των επικοινωνιών, καθώς και των ανταλλαγών πληροφοριών, μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, σύμφωνα με το παρόν Βιβλίο. ... δ) Με κοινή απόφαση των Υπουργών Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Υποδομών και Μεταφορών και Ψηφιακής Διακυβέρνησης, η οποία εκδίδεται κατόπιν γνωμοδότησης του οργάνου πιστοποίησης ηλεκτρονικών συστημάτων δημόσιων συμβάσεων, παρέχεται ή ανακαλείται η εξαίρεση της περ. α'...».

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

25. Επειδή το άρθρο 259 του ν. 4412/2016 ορίζει ότι: «... 2. Στα εργαλεία και τις συσκευές για την ηλεκτρονική διαβίβαση και παραλαβή προσφορών, καθώς και για την ηλεκτρονική παραλαβή αιτήσεων συμμετοχής πρέπει να τηρούνται τα ακόλουθα: α) οι πληροφορίες σχετικά με τις προδιαγραφές για την ηλεκτρονική υποβολή προσφορών και αιτήσεων συμμετοχής, συμπεριλαμβανομένης της κρυπτογράφησης και της χρονοσήμανσης είναι διαθέσιμες στους ενδιαφερομένους, β) να απαιτούνται προηγμένες ηλεκτρονικές υπογραφές, όπως ορίζονται στον Κανονισμό (ΕΕ) 910/2014. Οι αναθέτοντες φορείς αποδέχονται τις προηγμένες ηλεκτρονικές υπογραφές που υποστηρίζονται από αναγνωρισμένο πιστοποιητικό, λαμβάνοντας υπόψη αν τα πιστοποιητικά χορηγούνται από έναν πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης ο οποίος περιλαμβάνεται στον κατάλογο εμπιστευσης που προβλέπεται στην απόφαση 2009/767/ΕΚ της Επιτροπής, ανεξάρτητα από το αν έχουν δημιουργηθεί με ή χωρίς ασφαλή διάταξη δημιουργίας υπογραφών, [...] 3. Οι υπηρεσίες χρονοσήμανσης παρέχονται, σύμφωνα με τις διατάξεις της με αριθμ. ΥΑΠ/Φ.40.4/163/2013 απόφασης του Υφυπουργού Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (Β'401), από τρίτους, εθνικούς ή αλλοδαπούς φορείς, πιστοποιημένους από τις αντίστοιχες αρμόδιες αρχές για την παροχή τέτοιων υπηρεσιών και διασυνδεδεμένους με τον εθνικό χρόνο. Η παροχή των υπηρεσιών χρονοσήμανσης αποδεικνύεται με ηλεκτρονική επιβεβαίωση λήψης των υπηρεσιών αυτών των φορέων προς το χρήστη, η οποία διαβιβάζεται στο χρήστη μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, με κρυπτογραφημένο τρόπο και επέχει θέση εγγράφου με βέβαιη χρονολογία. Δεν επιτρέπεται στον αναθέτοντα φορέα ή στη Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης η παρέμβαση στη διαδικασία χρονοσήμανσης, όπως ανωτέρω περιγράφεται...».

26. Επειδή το άρθρο 9 του ν. 4643/2019 ορίζει ότι : «...4. Η ανάθεση των συμβάσεων έργων, προμηθειών και υπηρεσιών της ... άνω και κάτω των χρηματικών ορίων των Οδηγιών 2014/24 και 2014/25 για τις δημόσιες συμβάσεις, γίνεται σύμφωνα με τον Κανονισμό Έργων, Προμηθειών και Υπηρεσιών της εταιρείας, κατά παρέκκλιση από την κείμενη νομοθεσία για την ανάθεση, την εκτέλεση και την έννομη προστασία κατά την ανάθεση των δημοσίων συμβάσεων, με την επιφύλαξη των διατάξεων του ενωσιακού

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

δικαίου. Η ισχύς της παρούσας παραγράφου εκκινεί από τη συγκρότηση σε σώμα της νέας Επιτροπής Ελέγχου κατά την παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου...».

27. Επειδή το άρθρο 10 του ν. 4643/2019 ορίζει ότι : «Οι διατάξεις των άρθρων 3 έως 5 και 9 του παρόντος νόμου εφαρμόζονται αναλογικά και στις θυγατρικές της ...., ... και ....».

28. Επειδή το άρθρο 16 του Κανονισμού Έργων, Προμηθειών και Υπηρεσιών (ΚΕΠΥ) της ... ορίζει ότι : « 1.Ο ηλεκτρονικός Διαγωνισμός συνιστά την κύρια διαδικασία ανάδειξης Αναδόχου των συμβάσεων έργων, προμηθειών και υπηρεσιών του ... και πραγματοποιείται με χρήση της πλατφόρμας του Συστήματος Ηλεκτρονικών Συμβάσεων, εφεξής Σύστημα, σε καθορισμένη διαδικτυακή πύλη, που αναφέρεται στη διακήρυξη. Το Σύστημα κατ' ελάχιστο όριο διασφαλίζει, με τεχνικά μέσα και κατάλληλες διαδικασίες, ότι: α) Καθορίζεται με ακρίβεια η ώρα και η ημερομηνία της παραλαβής των προσφορών. β) Εξασφαλίζεται ευλόγως ότι κανείς δεν θα έχει πρόσβαση πριν από τις καθορισμένες ημερομηνίες στις πληροφορίες που διαβιβάζονται δυνάμει των ως άνω απαιτήσεων. γ) Μόνον εξουσιοδοτημένα πρόσωπα μπορούν να καθορίζουν ή να τροποποιούν τις ημερομηνίες αποσφράγισης των παραληφθεισών προσφορών. δ) Στις διάφορες φάσεις της διαδικασίας ανάθεσης του Διαγωνισμού, η πρόσβαση στο σύνολο ή σε μέρος των υποβαλλομένων πληροφοριών είναι δυνατή μόνον από δεόντως εξουσιοδοτημένα πρόσωπα. ε) Η παροχή πρόσβασης στις διαβιβαζόμενες πληροφορίες είναι δυνατή μόνο από εξουσιοδοτημένα πρόσωπα και μόνον μετά την προκαθορισμένη ημερομηνία και ώρα. στ) Στις πληροφορίες που παρελήφθησαν και αποσφραγίσθηκαν κατ' εφαρμογή των εν λόγω απαιτήσεων έχουν πρόσβαση μόνον τα πρόσωπα τα εξουσιοδοτημένα να λάβουν γνώση. ζ) Σε περίπτωση παραβίασης ή απόπειρας παραβίασης των απαγορεύσεων ή των όρων πρόσβασης που αναφέρονται στα στοιχεία β) έως στ), εξασφαλίζεται ευλόγως ότι οι παραβιάσεις ή οι απόπειρες παραβίασης είναι σαφώς ανιχνεύσιμες.[...] 3.Οι προσφορές περιλαμβάνουν σε ηλεκτρονική μορφή όλα τα στοιχεία που καθορίζονται στη Διακήρυξη και υποβάλλονται ηλεκτρονικά στο Σύστημα, σύμφωνα με τους όρους της Διακήρυξης και τις Οδηγίες Χρήσης του Συστήματος. [...] 5.Η προσφορά θα πρέπει να

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

υπογράφεται ψηφιακά, στην πρώτη ή τελευταία σελίδα κάθε υποβαλλομένου εγγράφου (δηλώσεις, περιγραφή προσφερόμενου αντικειμένου, σχέδια κλπ.), από πρόσωπο ή πρόσωπα τα οποία είναι προς τούτο εξουσιοδοτημένα από τον οικονομικό φορέα. [...]».

29. Επειδή, ο Ν.3669/2008 (Α' 116) ορίζει στο άρθρο 20 παρ. 5 ότι «για την έκδοση και χορήγηση της «ενημερότητας πτυχίου» οι εργοληπτικές επιχειρήσεις υποβάλλουν σε τακτά χρονικά διαστήματα, στην υπηρεσία τήρησης του Μ.Ε.ΕΠ., τα δικαιολογητικά συμμετοχής τους σε διαγωνισμούς, όπως αυτά ορίζονται από τις κείμενες διατάξεις. Τα υποβαλλόμενα δικαιολογητικά, η διαδικασία υποβολής τους, ο χρόνος ισχύος της «ενημερότητας πτυχίου», η διαδικασία ανανέωσής της, οι συνέπειες εκ της μη υποβολής της σε διαγωνισμό, ο χρόνος εφαρμογής του μέτρου και κάθε σχετικό θέμα, ορίζονται με την υπ' αριθμ. Δ15/οικ./24298/28.7.2005 (ΦΕΚ 1105 Β') απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (...)

30. Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 2 της εκδοθείσας κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 20 παρ. 5 του ν. 3669/2008 (φ.ε.κ. Α' 116) απόφασης του Υπουργού Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων με αριθμό Δ15/οικ/15658/4-9-2013 (ΦΕΚ Β' 2300), «Για την έκδοση της Ε.Π. [εννοεί Ενημερότητα Πτυχίου] οι εργοληπτικές επιχειρήσεις υποβάλλουν σχετική αίτηση, συνοδευόμενη από τα παρακάτω δικαιολογητικά, εκτός από τα δικαιολογητικά που αναζητούνται αυτεπαγγέλτως από την υπηρεσία τήρησης του Μ.Ε.ΕΠ.: Α. Δικαιολογητικά νομιμοποίησης: 1. Κωδικοποιημένο (τελευταίο) καταστατικό δημοσιευμένο σε ΦΕΚ ή, εφόσον δεν υπάρχει κωδικοποιημένο καταστατικό, τα ΦΕΚ με το αρχικό καταστατικό και τις τροποποιήσεις του. Κατά την ανανέωση Ε.Π., εφόσον δεν έχουν επέλθει αλλαγές στα ανωτέρω στοιχεία, υποβάλλεται σχετική υπεύθυνη δήλωση του εκπροσώπου της εργοληπτικής επιχείρησης. ... 2. Βεβαίωση του Γ.Ε.ΜΗ. για τις τροποποιήσεις του καταστατικού. 3. Απόσπασμα πρακτικού Γενικής Συνέλευσης περί εκλογής του τελευταίου Διοικητικού Συμβουλίου (Δ.Σ.) και τις τυχόν τροποποιήσεις του Δ.Σ. με τα αντίστοιχα ΦΕΚ. Εφόσον η σύνθεση του Δ.Σ. δεν έχει μεταβληθεί, μετά την τελευταία ανανέωση της Ε.Π., υποβάλλεται σχετική υπεύθυνη δήλωση του εκπροσώπου της εργοληπτικής επιχείρησης.

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

Η ως άνω υπεύθυνη δήλωση φέρει ημερομηνία εντός των τελευταίων τριάντα (30) ημερολογιακών ημερών πριν την υποβολή της αίτησης ... 4. Πρακτικό Δ.Σ. στο οποίο καθορίζονται τα πρόσωπα που εκπροσωπούν και δεσμεύουν την εταιρεία, εφόσον δεν προκύπτουν από το καταστατικό. ... 5. Πιστοποιητικό του Γ.Ε.ΜΗ. ότι οι μετοχές της εταιρείας είναι ονομαστικές. Β. Αποδεικτικά περί της καταλληλότητας των εργοληπτικών επιχειρήσεων: 1. Πιστοποιητικό του αρμοδίου Πρωτοδικείου της έδρας της εργοληπτικής επιχείρησης ή άλλης αρμόδιας διοικητικής αρχής περί του ότι αυτή δεν τελεί υπό κατάσταση πτώχευσης ή αναγκαστικής διαχείρισης. 2. Πιστοποιητικό του Γ.Ε.ΜΗ. ότι η εταιρεία δεν έχει λυθεί και δεν έχει τεθεί υπό εκκαθάριση. 3. Πιστοποιητικά, χορηγούμενα από τα αρμόδια επιμελητήρια και φορείς (ΤΕΕ, ΓΕΩΤΕΕ, ΕΕΤΕΜ) από τα οποία αποδεικνύεται ότι τα πρόσωπα με βεβαίωση του Μ.Ε.Κ., που στελεχώνουν την εργοληπτική επιχείρηση δεν έχουν διαπράξει βαρύ επαγγελματικό παράπτωμα. Αν αναγράφεται παράπτωμα, προσκομίζεται η σχετική απόφαση. Σχετικά με τη βαρύτητα του παραπτώματος αποφασίζει η Επιτροπή Μ.Ε.ΕΠ., ύστερα από εισήγηση της υπηρεσίας τήρησης του Μ.Ε.ΕΠ. Κατά τη συνεδρίαση της Επιτροπής έχει δικαίωμα παράστασης η αιτούσα εργοληπτική επιχείρηση που καλείται προς τούτο με έγγραφη πρόσκληση, πέντε τουλάχιστον ημέρες πριν την συνεδρίαση. Αν το παράπτωμα κριθεί, από την Επιτροπή Μ.Ε.ΕΠ., ως βαρύ δεν εκδίδεται Ε.Π. 4. Πιστοποιητικά ποινικού μητρώου που αφορούν τον Πρόεδρο του Δ.Σ. και τον Διευθύνοντα Σύμβουλο της εταιρείας. Σε περίπτωση που το απόσπασμα ποινικού μητρώου δεν είναι λευκό, θα συνυποβάλλεται υπεύθυνη δήλωση σχετικά με τα αδικήματα στα οποία αφορούν οι καταδίκες που είναι καταχωρημένες στο μητρώο, με θεώρηση του γνησίου της υπογραφής από αρμόδια διοικητική αρχή ή τα Κ.Ε.Π. Ενημερότητα Πτυχίου δεν εκδίδεται εάν στο ποινικό μητρώο των ως άνω προσώπων έχουν καταχωρηθεί κάποια από τα εξής αδικήματα: • Συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση, ... • Δωροδοκία, ... • Απάτη, ... • Νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, ... Εάν στο ποινικό μητρώο υπάρχει καταχώριση καταδίκης για υπεξαίρεση (άρθρο 375 Π.Κ.), απάτη (άρθρα 386, 388 Π.Κ.), εκβίαση (άρθρο 385 Π.Κ.), πλαστογραφία (άρθρα 216 και 218 Π.Κ.), ψευδορκία (άρθρο 224 Π.Κ.), δωροδοκία (άρθρα 235 και 237 Π.Κ.) και δόλια

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

χρεοκοπία (άρθρο 398 Π.Κ.), ζητείται η προσκόμιση της καταδικαστικής απόφασης. Η Επιτροπή Μ.Ε.ΕΠ. κρίνει ..., αν το αδίκημα σχετίζεται ή όχι με την επαγγελματική διαγωγή των προσώπων για τα οποία προσκομίζονται τα πιστοποιητικά. Εάν κριθεί ότι σχετίζεται, τότε δε χορηγείται Ε.Π. 5. Βεβαίωση της επαγγελματικής εργοληπτικής οργάνωσης στην οποία ανήκει η εργοληπτική επιχείρηση περί καταβολής των οφειλόμενων εισφορών. 6.α. Αποδεικτικά των αρμόδιων Δ.Ο.Υ. ότι η εταιρεία έχει εκπληρώσει τις φορολογικές της υποχρεώσεις. β. Εφόσον η εταιρεία συμμετέχει σε κοινοπραξίες κατασκευής δημοσίων έργων που είναι σε εξέλιξη (από την υπογραφή της σύμβασης μέχρι την έκδοση βεβαίωσης περάτωσης, ή την οριστική διακοπή - διάλυση της σύμβασης ή την έκπτωση ή την υποκατάσταση αναδόχου, κατά περίπτωση), προσκομίζεται σχετικός πίνακας με τα στοιχεία των κοινοπραξιών και την αρμόδια Δ.Ο.Υ. της καθεμιάς και αποδεικτικά φορολογικής ενημερότητας των κοινοπραξιών αυτών. γ. Για όσες κοινοπραξίες δεν έχει εκδοθεί ΑΦΜ, όπως βεβαιώνεται με υπεύθυνη δήλωση από το νόμιμο εκπρόσωπο της εργοληπτικής επιχείρησης, της οποίας η αίτηση εξετάζεται, η εργοληπτική επιχείρηση μπορεί να προσκομίζει ως αποδεικτικό φορολογικής ενημερότητας της έδρας της κοινοπραξίας αντίγραφο του κοινοπρακτικού της, όπως κατατέθηκε στην εφορία. ... 7.α. Αποδεικτικά ασφαλιστικής ενημερότητας: i. της εταιρείας, ii. των κοινοπραξιών στις οποίες τυχόν συμμετέχει για τα δημόσια έργα που είναι σε εξέλιξη ... iii. των έργων που είναι σε εξέλιξη (από τον χρόνο έναρξης υποχρέωσης ασφάλισης του προσωπικού που απασχολείται στο έργο, σύμφωνα με την οικεία ασφαλιστική νομοθεσία, μέχρι ... και iv. των στελεχών της που έχουν υποχρέωση ασφάλισης στο ΤΣΜΕΔΕ. ... β. Για όσα έργα δεν έχουν απογραφεί στο ΙΚΑ - ΕΤΑΜ και έχουν ως ανεκτέλεστο υπόλοιπο το συνολικό ποσό της σύμβασης, η εργοληπτική επιχείρηση υποβάλλει σχετική υπεύθυνη δήλωση του νομίμου εκπροσώπου της για τα ανωτέρω. 8. Στοιχεία περί μη υπέρβασης του ανώτατου επιτρεπτού ορίου ανεκτέλεστου υπολοίπου εργαλαβιών, που εκτελεί εταιρεία αυτοτελώς ή ως μέλος κοινοπραξίας ή ως υπεργολάβος, ήτοι: ... 9. Υπεύθυνη δήλωση του εκπροσώπου της εργοληπτικής επιχείρησης περί του ότι όλα τα δηλούμενα εκ μέρους της εργοληπτικής επιχείρησης στοιχεία είναι αληθή. ... Γ. Στην Ε.Π.

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

καταχωρούνται από την υπηρεσία τήρησης του Μ.Ε.ΕΠ., υπό μορφή πίνακα, κατόπιν ελέγχου των δικαιολογητικών που προσκομίσθηκαν για την έκδοση της: α) τα στοιχεία νομιμοποίησης και εκπροσώπησης της εργοληπτικής επιχείρησης όπως προκύπτουν από τα υπό στοιχείο Α του παρόντος άρθρου στοιχεία, και β) η βεβαίωση ότι δεν υφίστανται κωλύματα συμμετοχής στις διαδικασίες ανάθεσης των δημοσίων έργων και συγκεκριμένα ότι:• δεν υφίσταται πτώχευση, αναγκαστική διαχείριση ή διαδικασία εκκαθάρισης της εργοληπτικής επιχείρησης, • δεν υφίσταται εγγεγραμμένη πειθαρχική ποινή σε βάρος της εργοληπτικής επιχείρησης ή των στελεχών της για βαρύ επαγγελματικό παράπτωμα, σύμφωνα με τα αναφερόμενα στις διατάξεις των άρθρων 80 έως 91 της Κωδικοποίησης της Νομοθεσίας Κατασκευής Δημοσίων Έργων που κυρώθηκε με το Ν. 3669/2008. Για τη σχετική πιστοποίηση λαμβάνονται υπόψη οίκοθεν τα στοιχεία της υπηρεσίας τήρησης του Μ.Ε.ΕΠ.,• δεν υφίστανται αδικήματα της παρ. Β.4 της παρούσας, σε βάρος του Προέδρου του Δ.Σ. και του Διευθύνοντος Συμβούλου της εταιρείας,• υφίσταται βεβαίωση της οικείας επαγγελματικής εργοληπτικής οργάνωσης περί εξόφλησης των εισφορών της εργοληπτικής επιχείρησης ή ότι η εργοληπτική επιχείρηση δεν είναι μέλος εργοληπτικής οργάνωσης,• υφίσταται ασφαλιστική ενημερότητα της εργοληπτικής επιχείρησης, των κοινοπραξιών, των έργων στα οποία αυτή μετέχει και των στελεχών της που έχουν υποχρέωση ασφάλισης στο ΤΣΜΕΔΕ,• υφίσταται φορολογική ενημερότητα της εργοληπτικής επιχείρησης και των κοινοπραξιών στις οποίες αυτή μετέχει,• δε διαπιστώθηκε υπέρβαση του ανώτατου ορίου ανεκτέλεστου υπολοίπου εργολαβιών της εργοληπτικής επιχείρησης.».

31. Επειδή, στη Δ15/οικ./24298/28.7.2005 (Β΄ 1105) απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, όπως αυτή τροποποιήθηκε με τη Δ15/οικ.15658/4.9.2013 απόφαση του Υπουργού Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων (Β΄ 2300) με τίτλο «Τροποποίηση της με αριθ. Δ15/οικ./24298/28.07.2005 (Β΄ 1105) Υπουργικής Απόφασης με θέμα «Έκδοση Ενημερότητας Πτυχίου και Βεβαιώσεων ανεκτέλεστου υπολοίπου συμβάσεων δημοσίων έργων, υποβολή Εκθέσεων δραστηριότητας ανωνύμων εταιρειών και Πιστοποιητικών εκτέλεσης έργων», ορίζεται, στο άρθρο 1, ότι: «1. Σε κάθε εργοληπτική επιχείρηση, η οποία είναι στις τάξεις 3η

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

έως και 7η του Μητρώου Εργοληπτικών Επιχειρήσεων (Μ.Ε.ΕΠ.) χορηγείται έγγραφο με τίτλο «Ενημερότητα Πτυχίου» (εφεξής Ε.Π.), το οποίο προσκομίζεται στις διαδικασίες ανάθεσης δημοσίων έργων και υποκαθιστά τα δικαιολογητικά του άρθρου 2 της παρούσας, τα οποία δεν υποβάλλονται κατά τη δημοπρασία. Η υποκατάσταση των επιμέρους δικαιολογητικών από την Ε.Π. χωρεί και στις περιπτώσεις που από τη Διακήρυξη συγκεκριμένου έργου εσφαλμένα δεν προβλέπεται η προσκόμιση Ε.Π. Δεν υποκαθίστανται από την Ε.Π. και για αυτό, εφόσον ζητούνται από τη Διακήρυξη, πρέπει να προσκομίζονται ιδιαίτέρως στις διαδικασίες ανάθεσης, δικαιολογητικά που δεν απαιτούνται για την έκδοση της [...]«Άρθρο 2 – Περιεχόμενο Ε. Π. Υποβαλλόμενα δικαιολογητικά[...]

32. Επειδή, σύμφωνα με τη διακήρυξη: ««... Άρθρο 7 -Τρόπος και χρόνος διεξαγωγής διαδικασίας

Οι οικονομικοί φορείς υποβάλλουν μέσω του Σ.Η.Δ. (Σύστημα Ηλεκτρονικών Διαγωνισμών) τα κατά περίπτωση έγγραφα που έχουν συνταχθεί ή παραχθεί από τους ίδιους υπογεγραμμένα με εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που υποστηρίζεται από εγκεκριμένο πιστοποιητικό, το οποίο χορηγήθηκε από εγκεκριμένο πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης ο οποίος περιλαμβάνεται στον κατάλογο εμπίστευσης που προβλέπεται στην απόφαση 2009/767/ΕΚ της Επιτροπής κατά το άρθρο 259 του ν.4412/2016 και σύμφωνα προς τον Κανονισμό ΕΕ 910/2014. [...]

Άρθρο 16 -Υποβαλλόμενα στοιχεία

1. Οι προσφορές υποβάλλονται από τους οικονομικούς φορείς ηλεκτρονικά, μέσω της διαδικτυακής πύλης www.marketsite.gr στον ηλεκτρονικό χώρο «Συνημμένων Ηλεκτρονικής Προσφοράς» μέχρι την καταληκτική ημερομηνία και ώρα που ορίζεται στην παράγραφο 5 του άρθρου 7 της παρούσας, σε ηλεκτρονικό φάκελο. Ο ηλεκτρονικός φάκελος προσφοράς περιέχει δύο (2) Υποφακέλους και συγκεκριμένα:

α) Υποφάκελο «Δικαιολογητικά Συμμετοχής» και

β) Υποφάκελο «Οικονομική Προσφορά».

Τα στοιχεία της προσφοράς που συντάσσονται/παράγονται από τον προσφέροντα φέρουν εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που υποστηρίζεται από εγκεκριμένο πιστοποιητικό, το οποίο χορηγήθηκε από έναν εγκεκριμένο πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης, ο οποίος περιλαμβάνεται στον κατάλογο εμπιστευσης που προβλέπεται στην απόφαση 2009/767/EK, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει και σύμφωνα με τα οριζόμενα στον Κανονισμό (ΕΕ) 910/2014.[...] [...] 9 «Η ένωση οικονομικών φορέων υποβάλλει κοινή προσφορά, η οποία υπογράφεται υποχρεωτικά, είτε από όλους τους οικονομικούς φορείς που αποτελούν την ένωση, είτε από κοινό εκπρόσωπό τους νομίμως εξουσιοδοτημένο. Στην προσφορά απαιτητήτως πρέπει να προσδιορίζεται η έκταση και το είδος της συμμετοχής του (συμπεριλαμβανομένης της κατανομής αμοιβής μεταξύ τους) κάθε μέλους της ένωσης, καθώς και ο εκπρόσωπος/συντονιστής αυτής. Ο προσδιορισμός αυτός γίνεται στο Ενιαίο Ευρωπαϊκό Έντυπο Σύμβασης (ΕΕΕΣ)». 17 : «1. Κατά την διαγωνιστική διαδικασία ο ... μπορεί, τηρώντας τις αρχές της ίσης μεταχείρισης και της διαφάνειας, να ζητεί από τους οικονομικούς φορείς, όταν οι πληροφορίες ή η τεκμηρίωση που πρέπει να υποβάλλονται είναι ή εμφανίζονται ελλιπείς ή λανθασμένες, συμπεριλαμβανομένων εκείνων στο ΕΕΕΣ, ή όταν λείπουν συγκεκριμένα έγγραφα, να υποβάλουν, να συμπληρώνουν, να αποσαφηνίζουν ή να ολοκληρώνουν τις σχετικές πληροφορίες ή τεκμηρίωση εντός προθεσμίας δεκαπέντε (15) ημερών από την ημερομηνία κοινοποίησης σε αυτούς της σχετικής πρόσκλησης. Η διευκρίνιση αυτή δεν πρέπει να έχει ως αποτέλεσμα την ουσιώδη αλλοίωση της προσφοράς και δεν πρέπει να προσδίδει αθέμιτο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της συγκεκριμένης προσφοράς σε σχέση με τις λοιπές 2. Η παροχή της δυνατότητας διευκρινίσεων στον προσφέροντα ή υποψήφιο, σύμφωνα με την παραπάνω παράγραφο, είναι υποχρεωτική για τον ..., εάν επίκειται αποκλεισμός του προσφέροντα ή υποψηφίου από τη διαδικασία, λόγω ασαφειών των δικαιολογητικών και εγγράφων της προσφοράς.».[...]18[...]5[...] (β) Οι οικονομικοί φορείς που είναι εγγεγραμμένοι στο Μ.Ε.ΕΠ., εφόσον προσκομίζουν «ενημερότητα πτυχίου» εν ισχύ, απαλλάσσονται από την υποχρέωση υποβολής των κάτωθι δικαιολογητικών - απόσπασμα ποινικού μητρώου της παραπάνω παραγράφου 3.1 της παρούσας για τον Πρόεδρο και Διευθύνοντα Σύμβουλο - φορολογική

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

και ασφαλιστική ενημερότητα της παραπάνω παραγράφου 3.2 της παρούσας - τα πιστοποιητικά από το αρμόδιο Πρωτοδικείο και το ΓΕΜΗ της παραπάνω παραγράφου 3.4 της παρούσας - το πιστοποιητικό από το αρμόδιο επιμελητήριο, όσον αφορά στο λόγο αποκλεισμού του άρθρου 10 παρ.4. (θ) - το πιστοποιητικό της αρμόδιας αρχής για την ονομαστικοποίηση των μετοχών της παραπάνω παραγράφου 3.7. ...».

33. Επειδή, κατά πάγια νομολογία, η Διακήρυξη του διαγωνισμού αποτελεί κανονιστική πράξη, η οποία διέπει τον Διαγωνισμό και δεσμεύει, τόσο την αναθέτουσα αρχή, η οποία διενεργεί αυτόν (ΣτΕ 3703/2010, ΣτΕ 53/2011, ΕΣ Πράξεις Τμήματος VI 78/2007, 19/2005, 31/2003 κλπ), όσο και τους διαγωνιζόμενους. Η δε παράβαση ουσιωδών διατάξεων της Διακήρυξης οδηγεί σε ακυρότητα των αποφάσεων της αναθέτουσας αρχής, με τις οποίες εγκρίνονται οι επιμέρους φάσεις της διαδικασίας, καθώς και το αποτέλεσμα του Διαγωνισμού (ΣτΕ 2772/1986, 3670/1992, 2137/1993). Αντιστοίχως, η παράβαση τέτοιων διατάξεων της Διακήρυξης από τους διαγωνιζόμενους, καθιστά απαράδεκτες τις υποβληθείσες προσφορές τους. Άλλωστε, η αρχή της δεσμευτικότητας της Διακήρυξης κατοχυρώνεται και στο ενωσιακό δίκαιο, αφού κάθε απόκλιση από τους όρους αυτής, αποτελεί παραβίαση της αρχής της ισότητας των διαγωνιζομένων (ΔΕΕ, Απόφαση της 18.10.2001, Υπόθεση C19/00 Siac Construcrtion Ltd, σκέψεις 34 και 44· ΔΕΕ, Απόφαση της 25.04.1996, Υπόθεση C-87/94, Επιτροπή κατά Βελγίου, σκέψη 54).

34. Επειδή, η αρχή της ίσης μεταχείρισης προϋποθέτει, περαιτέρω, ότι όλοι οι όροι και τρόποι διεξαγωγής της διαδικασίας αναθέσεως πρέπει να διατυπώνονται με σαφήνεια, ακρίβεια και χωρίς αμφισημία στην προκήρυξη του διαγωνισμού ή στη συγγραφή υποχρεώσεων, κατά τρόπον ώστε, αφενός να παρέχεται σε όλους τους ευλόγως ενημερωμένους και κανονικά επιμελείς υποψηφίους η δυνατότητα να κατανοούν το ακριβές περιεχόμενό τους και να τους ερμηνεύουν με τον ίδιο τρόπο και, αφετέρου, να καθίσταται δυνατός ο εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής αποτελεσματικός και επί ίσοις όροις έλεγχος του αν οι προσφορές των υποψηφίων ανταποκρίνονται στα κριτήρια που διέπουν την εν λόγω σύμβαση (βλ., μεταξύ άλλων, για την αρχή της ίσης μεταχείρισης των οικονομικών φορέων στο πλαίσιο ανάθεσης δημοσίων συμβάσεων τις Αποφάσεις: της 29ης Απριλίου 2004, Επιτροπή κατά CAS

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

Succhi di Frutta, C 496/99 P, EU:C:2004:236, σκέψη 110, και της 12ης Μαρτίου 2015, eVigilo, C 538/13, EU:C:2015:166, σκέψη 33, της 24ης Μαΐου 2016, MT Højgaard και Züblin, C 396/14, EU:C:2016:347, σκέψη 37).

35. Επειδή έχει κριθεί (βλ. Ελ. Συν 1739/2016 Μείζων Σύμβαση) ότι: α) ως «ηλεκτρονική υπογραφή» νοείται ένα σύνολο δεδομένων σε ηλεκτρονική μορφή, τα οποία χρησιμεύουν ως μέθοδος απόδειξης της γνησιότητας, ενώ ως «ψηφιακή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή» νοείται εκείνη που συνδέεται μονοσήμαντα με τον υπογράφο και είναι ικανή να καθορίσει ειδικά και αποκλειστικά την ταυτότητα του, έχει δημιουργηθεί με μέσα που ο υπογράφων μπορεί να διατηρήσει υπό τον αποκλειστικό του έλεγχο και συνδέεται με τα δεδομένα στα οποία αναφέρεται, με τρόπο ώστε να μπορεί να εντοπισθεί επακόλουθη αλλοίωση των δεδομένων, β) για τη δημιουργία ψηφιακής υπογραφής απαιτείται ο υπογράφων να κατέχει διατεταγμένο υλικό ή λογισμικό που χρησιμοποιείται για την εφαρμογή των «δεδομένων δημιουργίας της υπογραφής», για την επαλήθευση των οποίων απαιτείται η χρήση των «δεδομένων επαλήθευσης υπογραφής» (κώδικες ή δημόσια κρυπτογραφικά κλειδιά) και η έκδοση ηλεκτρονικής Βεβαίωσης, ήτοι ψηφιακού πιστοποιητικού που συνδέει μονοσήμαντα τα «δεδομένα επαλήθευσης μιας υπογραφής» (ή δημόσιο κλειδί) με ένα συγκεκριμένο φυσικό πρόσωπο και επιβεβαιώνει την ταυτότητα του, εξασφαλίζει τη γνησιότητα του υπογραφόμενου κατ' αυτόν τον τρόπο εγγράφου, την ακεραιότητα του, την εμπιστευτικότητα και τη μη αποποίηση της ευθύνης του υπογράφοντος, γ) η ψηφιακή υπογραφή που βασίζεται σε αναγνωρισμένο πιστοποιητικό, ήτοι ηλεκτρονική βεβαίωση που εκδίδεται από «πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης» και δημιουργείται από ασφαλή διάταξη δημιουργίας υπογραφής, ήτοι από διάταξη που διασφαλίζει, αφενός ότι τα δεδομένα δημιουργίας υπογραφής που χρησιμοποιήθηκαν είναι κατ' ουσίαν μοναδικά και απόρρητα και δεν μπορούν με εύλογη βεβαιότητα να αντληθούν από άλλου, ενώ προστατεύονται αποτελεσματικά από το νομίμως υπογράφοκα κατά της χρησιμοποίησής τους από τρίτους και αφετέρου ότι η υπογραφή προστατεύεται από πλαστογραφία με τα μέσα της σύγχρονης τεχνολογίας, επέχει θέση ιδιόχειρης υπογραφής, τόσο κατά το ουσιαστικό όσο και κατά το δικονομικό δίκαιο, ενώ συνιστά μέθοδο απόδειξης της γνησιότητας του

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

ηλεκτρονικού εγγράφου. Επομένως, τα ηλεκτρονικά έγγραφα που φέρουν ασφαλή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή εξομοιώνονται, από πλευράς έννομων συνεπειών, πλήρως, με τα ιδιοχείρως υπογεγραμμένα έγγραφα και αναπτύσσουν αυξημένη αποδεικτική δύναμη (άρθρο 445 ΚΠολΔ) και, εφόσον η γνησιότητα του περιεχομένου τους δεν αμφισβητείται, αποτελούν πλήρη απόδειξη ότι η δήλωση που περιέχουν προέρχεται από τον ψηφιακώς υπογράφοντα δ) τα πιστοποιητικά δημιουργίας ψηφιακής υπογραφής που έχουν εκδοθεί από φορέα παροχής υπηρεσιών πιστοποίησης εγκατεστημένο σε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στους καλυπτόμενους από τη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ηλεκτρονική υπογραφή τομείς, συνεπάγονται τις ίδιες έννομες συνέπειες με τις αντίστοιχες υπηρεσίες πιστοποίησης, που παρέχονται από πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης, ο οποίος είναι εγκατεστημένος στην Ελλάδα, τα δε προϊόντα ψηφιακής υπογραφής, τα οποία συνάδουν με την κείμενη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συνεπάγονται τις ίδιες έννομες συνέπειες με τα αντίστοιχα προϊόντα ψηφιακής υπογραφής, τα οποία προέρχονται από την Ελλάδα, ε) ηλεκτρονικό έγγραφο είναι το σύνολο των δεδομένων, τα οποία, αφού εγγραφούν στο μαγνητικό δίσκο ενός Η/Υ, αποτυπώνονται στη συνέχεια, κατά τρόπο αναγνώσιμο από τον άνθρωπο, στην οθόνη του Η/Υ ή εκτυπώνονται στον προσαρτημένο εκτυπωτή (print - out) και αποτελούν απεικόνιση της εγγραφής που έχει καταχωρηθεί στη μαγνητική επιφάνεια του σκληρού δίσκου του Η/Υ. Συνεπώς, έγγραφα που εκδίδονται ηλεκτρονικά, με χρήση προηγμένης ηλεκτρονικής (ψηφιακής) υπογραφής που πληροί τις απαιτήσεις της Οδηγίας 99/93/ΕΚ, θεωρούνται νομίμως υπογεγραμμένα, έχουν δε την ίδια νομική και αποδεικτική ισχύ με τα έγγραφα που φέρουν ιδιόχειρη υπογραφή και έχουν ισχύ πρωτοτύπου με την έκδοσή τους και μόνο, χωρίς να απαιτείται οποιαδήποτε επικύρωση τους.

36. Επειδή από το σύνολο της κείμενης νομοθεσίας καθίσταται σαφές ότι: α) η ψηφιακή υπογραφή στοχεύει στην αντικατάσταση της φυσικής υπογραφής παρέχοντας παράλληλα και τα εχέγγυα γνησιότητά της, ήτοι ταυτίζεται με την πρωτότυπη ιδιόγραφη υπογραφή, που φέρει θεώρηση γνησίου της, και β) συνιστά ουσιώδη τύπο, δεδομένης της υποχρεωτικής

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

ηλεκτρονικής διαδικασίας υποβολής των προσφορών, η παράλειψη του οποίου δεν δύναται να θεραπευθεί.

37. Επειδή, σύμφωνα με τις Οδηγίες της ΑΠΕΔ για τον έλεγχο της ψηφιακής υπογραφής απαιτούνται τα ακόλουθα βήματα: «Για να δείτε αν το αρχείο έχει υπογραφή που έχει χορηγηθεί από πάροχο που βρίσκεται στην λίστα με τους εγκεκριμένους παρόχους μπορείτε να το ανεβάσετε στο σύνδεσμο <https://webgate.ec.europa.eu/tl-browser/#/search/file/1>. Ο έλεγχος αυτός γίνεται απευθείας και από το λογισμικό Adobe Reader αρκεί να είναι πρόσφατης έκδοσης (XI ή DC). Στο λογισμικό θα πρέπει πρώτα να γίνουν κάποιες ρυθμίσεις. Στο εγχειρίδιο: "Χρήση λογισμικού Adobe Acrobat Reader (XI & DC) για την προσθήκη Ψηφιακής Υπογραφής σε Αρχεία PDF" μπορείτε να βρείτε αναλυτικές οδηγίες για την παραμετροποίηση του λογισμικού τόσο για την επαλήθευση ψηφιακών υπογραφών όσο και το πως υπογράφετε ένα έγγραφο (προσθέτοντας και χρονοσήμανση από την ΑΠΕΔ). Όταν ανοίγουμε ψηφιακά υπογεγραμμένο έγγραφο με πιστοποιητικό που έχει εκδώσει από Εγκεκριμένη Αρχή Πιστοποίησης με το λογισμικό Adobe Reader, θα πρέπει να βλέπουμε τη σήμανση Signed and all signatures are valid. Με τον τρόπο αυτό μπορούμε να βεβαιωθούμε ότι η υπογραφή είναι έγκυρη και δεν έχει γίνει επεξεργασία του εγγράφου μετά την υπογραφή. Έπειτα, για να δούμε περισσότερες πληροφορίες κάνουμε κλικ πάνω στην υπογραφή. [cid:ii_jhiv96jn1_1638c2f6809b1bcd](#) Επιλέγουμε Signature properties [cid:ii_jhiv9qhi2_1638c2fce8241898](#) Ελέγχουμε όλες τις πληροφορίες που εμφανίζονται ώστε να είναι έγκυρες και να έχει γίνει η επικύρωσή τους από το λογισμικό Adobe Reader. [cid:ii_jhivxbgr6_1638c409768d51d2](#) Ελέγχουμε τις πληροφορίες ψηφιακού πιστοποιητικού (Εμφανίζεται επιλέγοντας "Show Signer's Certificate) [cid:ii_jhiw5am98 ...](#)».

38. Επειδή, σύμφωνα με τις απαντήσεις στις «Συχνές Ερωτήσεις», όπως αυτές ευρίσκονται αναρτημένες στον ιστότοπο της Αρχής Πιστοποίησης Ελληνικού Δημοσίου (ΑΠΕΔ), όταν ανοίγεται ένα υπογεγραμμένο έγγραφο και στην ψηφιακή υπογραφή εμφανίζεται μήνυμα "The signature includes an embedded timestamp but it could not be verified", «Σημαίνει ότι στον συγκεκριμένο υπολογιστή : 1. Πιθανόν δεν έχουν εγκατασταθεί ή δεν έχουν εγκατασταθεί σωστά τα πιστοποιητικά των Αρχών Χρονοσήμανσης όπως

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

περιγράφεται στο «Εγχειρίδιο εγκατάστασης Αρχών Πιστοποίησης & Χρονοσήμανσης» (Βήμα 4: Προετοιμασία Υπολογιστή) ΚΑΙ τα πιστοποιητικά της νέας Αρχής Χρονοσήμανσης όπως περιγράφεται στο «Εγχειρίδιο εγκατάστασης νέας Χρονοσήμανσης». 2. Πιθανόν δεν έχετε παραμετροποιήσει ή δεν έχετε παραματροποιήσει σωστά το λογισμικό Adobe Acrobat Reader (DC ή XI) σύμφωνα με το εγχειρίδιο «Χρήση εργαλείου Adobe Acrobat Reader (DC ή XI) για την προσθήκη Ψηφιακής Υπογραφής σε Αρχεία PDF (Νοέμβριος 2020)»

39. Επειδή, σύμφωνα με τον πρώτο λόγο στις προσφυγής σημειώνονται τα ακόλουθα: Όπως με σαφήνεια προκύπτει από το άρθρο 16.9 της υπό κρίση διακήρυξης, πρώτον, ουδόλως είναι υποχρεωτική η δήλωση «κοινού εκπροσώπου», η οποία έχει την έννοια προσδιορισμού φυσικού προσώπου με εξουσία να υπογράψει την προσφορά για λογαριασμό όλων των μελών της ένωσης, αλλά τέτοιος κοινός εκπρόσωπος πρέπει να οριστεί μόνο αν η προσφορά δεν υπογράφεται από όλα τα μέλη της ένωσης. Δεύτερον, σε αντίθεση με τον κοινό εκπρόσωπο, απαιτείται πάντως, η δήλωση «εκπροσώπου/συντονιστή» της ένωσης, η οποία όμως, δεν ταυτίζεται με την έννοια του «κοινού εκπροσώπου»/φυσικού προσώπου με εξουσιοδότηση υπογραφής της προσφοράς, αλλά αφορά το μέλος της ένωσης-οικονομικό φορέα, ο οποίος συντονίζει και εκπροσωπεί την ένωση, όχι για την υπογραφή της προσφοράς, αλλά ενώπιον της αναθέτοντος φορέα, ως προς την εκτέλεση. Η απαίτηση για εκπρόσωπο/συντονιστή της ένωσης, αφενός σημαίνει ότι ένα εκ των μελών θα πρέπει να επιτελεί τέτοιο ρόλο χωρίς να γίνεται δεκτό να μην υπάρχει επικεφαλής/συντονιστής ή να αποτελούν όλα τα μέλη από κοινού συντονιστές και να μην υπάρχει κανένας συντονιστής, αφετέρου η παραπάνω απαίτηση δεν αναπληρώνεται ούτε ταυτίζεται ούτε ισοδυναμεί με την απαίτηση για κοινό εκπρόσωπο της ένωσης, ήτοι φυσικό πρόσωπο που εκπροσωπεί, αλλά αφορά μέλος της ένωσης-οικονομικό φορέα που θα επιτελεί χρέη επικεφαλής της ένωσης (βλ. και Απόφαση ΑΕΠΠ 1080-1081/2021, 1066/2020). Εξάλλου, με τη ΣΤΕ ΕΑ 163/2020, σκ. 13, κρίθηκε ότι «με το άρθρο 37 παρ. 2 της οδηγίας 2014/25 -το περιεχόμενο του οποίου αποδίδεται με τις προπαρατεθείσες διατάξεις του άρθρου 254 παρ. 2 του ν. 4412/2016- προβλέφθηκε η δυνατότητα των

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

αναθετόντων φορέων να εισάγουν ειδικούς όρους σχετικά με τον τρόπο πλήρωσης των κριτηρίων τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας και τον τρόπο εκτέλεσης της σύμβασης από ενώσεις οικονομικών φορέων, όπως για παράδειγμα, σύμφωνα με τις επεξηγήσεις της οικείας αιτιολογικής σκέψης της οδηγίας (18), «η απαίτηση να ορισθεί κοινός εκπρόσωπος ή επικεφαλής εταίρος [όρος που αποδίδεται ως *lead partner* στην αγγλική έκδοση της οδηγίας] για τους σκοπούς της διαδικασίας των προμηθειών ή η απαίτηση λήψης πληροφοριών σχετικά με τη σύνθεση των ενώσεων». Στις απαιτήσεις αυτές αντιστοιχούν και τα πεδία που περιελήφθησαν στο υπόδειγμα ΕΕΕΣ του κανονισμού 2016/7 της Επιτροπής, όπου οι οικονομικοί φορείς που μετέχουν στη διαδικασία από κοινού με άλλους καλούνται, μεταξύ άλλων, να δηλώσουν τον ρόλο τους στην ένωση, μεταξύ άλλων, ως απλά μέλη ή 'επικεφαλής' -και ήδη 'συντονιστές, κατά τα εκτεθέντα ανωτέρω- και να παράσχουν στοιχεία σχετικά με τους εκπροσώπους τους. Συναφώς, το άρθρο 96 παρ. 7 του ν. 4412/2016, οι διατάξεις του οποίου επαναλαμβάνονται με το άρθρο 3,1 της διακήρυξης, περιέχει ειδικούς όρους σχετικά με οικονομικούς φορείς που συμμετέχουν στη διαγωνιστική διαδικασία από κοινού με άλλους. Συγκεκριμένα, στην παράγραφο αυτή προβλέπεται στο μεν πρώτο εδάφιο η δυνατότητα της ένωσης να χρησιμοποιεί νομίμως εξουσιοδοτημένο κοινό εκπρόσωπο για την υποβολή της προσφοράς, διάταξη η οποία, κατά λογική αναγκαιότητα, διακριτού εννοιολογικού και ρυθμιστικού περιεχομένου που επιφυλάσσουν, κατά τα ανωτέρω εκτεθέντα, οι κρίσιμες κανονιστικές διατάξεις ως προς τον κοινό εκπρόσωπο της ένωσης αφ' ενός, και τον εκπρόσωπο/συντονιστή μέλος της ένωσης αφ' ετέρου, για τον ορισμό του οποίου το υπόδειγμα ΕΕΕΣ που κλήθηκαν οι προσφέροντες να υποβάλουν περιείχε ειδικό πεδίο που σαφώς ζητούσε τον προσδιορισμό του ρόλου του οικονομικού φορέα στην ένωση, μεταξύ άλλων προκαθορισμένων επιλογών, και ως συντονιστή, γεγονός το οποίο δεν κατέλειπε κανένα περιθώριο αμφιβολιών ως προς το ότι η υποχρέωση ορισμού εκπροσώπου/συντονιστή που απαιτούσε η διακήρυξη αναφερόταν στον ρόλο του οικονομικού φορέα στην ένωση και όχι σε φυσικό πρόσωπο εξουσιοδοτημένο να εκπροσωπεί την ένωση κατά τη διαγωνιστική διαδικασία, τα στοιχεία του οποίου ζητούνταν σε διαφορετικά πεδία.». Στην ίδια ως άνω απόφαση του ΣΤΕ επί πανομοιότυπων

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

όρων διακήρυξης, ως η προκείμενη, περαιτέρω κρίθηκε ότι «το περιεχόμενο της προσφοράς και ο τρόπος απόδειξης των προϋποθέσεων συμμετοχής που πρέπει να πληρούν οι προσφέροντες οικονομικοί φορείς δεν εναπόκεινται στη διακριτική ευχέρεια των διαγωνιζομένων, αλλά καθορίζονται, κατ' επιταγή των αρχών της διαφάνειας και της ίσης μεταχείρισης των διαγωνιζομένων που διέπουν τη διαγωνιστική διαδικασία, βάσει δεσμευτικών διατάξεων της διακήρυξης. Εν προκειμένω, η διακήρυξη ορίζει ότι η προσφορά που υποβάλλεται από τους οικονομικούς φορείς απαρτίζεται από τους (υπο)φακέλους των δικαιολογητικών συμμετοχής και της οικονομικής προσφοράς, εκ των οποίων ο πρώτος περιέχει το ΕΕΕΣ και την εγγυητική επιστολή συμμετοχής. Το δε ΕΕΕΣ αποτελεί το ουσιώδες δικαιολογητικό συμμετοχής που επέχει θέση υπεύθυνης δήλωσης και λειτουργεί ως προκαταρκτική απόδειξη ότι ο οικονομικός φορέας που το έχει υποβάλλει πληροί τις προϋποθέσεις συμμετοχής και τους όρους που καθορίζονται στη διακήρυξη. Συνεπώς, εφ' όσον η διακήρυξη δεν προβλέπει ειδικώς την προσκόμιση άλλου δικαιολογητικού κατά την υποβολή της προσφοράς σχετικά με τον ορισμό εκπροσώπου/συντονιστή, ο ορισμός αυτού πρέπει να περιλαμβάνεται στο ΕΕΕΣ, σε απάντηση του ειδικού, άλλωστε προς τούτο, πεδίου του Μέρους II Κεφάλαιο Α σχετικά με τον ρόλο του οικονομικού φορέα στην ένωση, μη ούσης επιτρεπτής της υποκατάστασης του προβλεπόμενου από τη διακήρυξη (προ)αποδεικτικού εγγράφου (ΕΕΕΣ) με την υποβολή άλλων εγγράφων που είτε δεν προβλέπονται στη διακήρυξη είτε η προσκόμισή τους προβλέπεται μεν αλλά σε επόμενο στάδιο της διαδικασίας (πρβλ. Ε.Α. 145/2019). Εν όψει των ανωτέρω, δεν μπορούσε στο προβλεπόμενο από τη διακήρυξη στάδιο της προκαταρκτικής απόδειξης να ληφθεί υπ' όψιν, είτε συμπληρωματικώς είτε διορθωτικώς, το από ... συμφωνητικό σύστασης της ένωσης, με το οποίο τα μέλη της αιτούσας όριζαν ως συντονιστή ένα εκ των εταιρειών μελών της -ορισμός που ερχόταν άλλωστε σε αντίθεση με τη δήλωση στο ΕΕΕΣ της εταιρείας αυτής ως απλού μέλους και όχι ως συντονιστή-, αφού το έγγραφο αυτό δεν αποτελούσε κατά τα οριζόμενα στη διακήρυξη περιεχόμενο της προσφοράς που έπρεπε να υποβληθεί εντός της οριζόμενης καταληκτικής προθεσμίας, αντιθέτως η προσκόμισή του προβλεπόταν μόνον από τον προσωρινό ανάδοχο στο μεταγενέστερο στάδιο

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

του ελέγχου των δικαιολογητικών κατακύρωσης και των αποδεικτικών εγγράφων νομιμοποίησης». Στην απόφαση αυτή, τέλος, κρίθηκε ότι «*Η δε αιτούσα, παρά το γεγονός ότι είχε ορίσει με το από ... συμφωνητικό σύστασης ως συντονιστή της την εταιρεία μέλος ....., στο οικείο πεδίο του ΕΕΕΣ όπου ζητείτο να δηλωθεί ο ρόλος του οικονομικού φορέα στην ένωση, δεν δήλωσε την εταιρεία αυτή ως συντονιστή, αλλά ως απλό μέλος αυτής. Η ανακριβής αυτή δήλωση στο ΕΕΕΣ που είχε ως συνέπεια να μην ανταποκριθεί η αιτούσα στην επί ποινή αποκλεισμού υποχρέωσή της να ορίσει με την προσφορά της εκπρόσωπο/συντονιστή της ένωσης*».

40. Επειδή, εν προκειμένω στο σχέδιο ΕΕΕΣ, που είχε αναρτηθεί στα έγγραφα της σύμβασης, συνημμένα στην διακήρυξη, και το οποίο οι διαγωνιζόμενοι όφειλαν να συμπληρώσουν και να υποβάλουν με την προσφορά τους, στο Μέρος ΙΙ υπό τον τίτλο «Πληροφορίες σχετικά με τον οικονομικό φορέα», στο κεφάλαιο Α που επιγράφεται «Πληροφορίες σχετικά με τον οικονομικό φορέα», έχουν περιληφθεί και τα εξής πεδία προς συμπλήρωση: «Ο ΟΦ [ενν. ο οικονομικός φορέας] συμμετάσχει στη διαδικασία μαζί με άλλους Οικονομικούς Φορείς Ο οικονομικός φορέας συμμετέχει στη διαδικασία σύναψης σύμβασης από κοινού με άλλους;», στο οποίο αν ο διαγωνιζόμενος οικονομικός φορέας απαντήσει ΝΑΙ ανοίγουν τα εξής δύο έτερα πεδία προς συμπλήρωση, ήτοι: α) «Αναφέρετε τον ρόλο του οικονομικού φορέα στην ένωση (συντονιστής, υπεύθυνος για συγκεκριμένα καθήκοντα...):» και β) «Προσδιορίστε τους άλλους οικονομικούς φορείς που συμμετέχουν από κοινού στη διαδικασία σύναψης σύμβασης:». Από τις ως άνω διατυπώσεις του ΕΕΕΣ συνάγεται ότι τον «επικεφαλής εταίρο» της ένωσης, με άλλα λόγια, το μέλος «συντονιστή/εκπρόσωπο» της ένωσης, τα μέλη της ένωσης τον δηλώνουν σε απάντηση του πεδίου «Αναφέρετε τον ρόλο του οικονομικού φορέα στην ένωση (συντονιστής, υπεύθυνος για συγκεκριμένα καθήκοντα...):», στην απάντηση δε στο έτερο πεδίο του Μέρους ΙΙ Α του ΕΕΕΣ, δηλαδή στο πεδίο «Προσδιορίστε τους άλλους οικονομικούς φορείς που συμμετέχουν από κοινού στη διαδικασία σύναψης σύμβασης:» τα μέλη της ένωσης καλούνται να δηλώσουν την επωνυμία του έτερου μέλους της Ένωσης, την έκταση και το είδος της συμμετοχής του (συμπεριλαμβανομένης της κατανομής αμοιβής μεταξύ τους), καθώς και τον

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

κοινό εκπρόσωπο της Ένωσης, το πρόσωπο δηλαδή, το οποίο έχει εξουσιοδοτηθεί προκειμένου να εκπροσωπεί κατά τούτο την ένωση στη διαγωνιστική διαδικασία.

41. Επειδή, όπως προκύπτει από την επισκόπηση του φακέλου της υπόθεσης, εν προκειμένω στο ΕΕΕΣ που υπέβαλε στο διαγωνισμό το μέλος της παρεμβαίνουσας ένωσης «...», στο Μέρος II υπό τον τίτλο «Πληροφορίες σχετικά με τον οικονομικό φορέα», στο κεφάλαιο Α που επιγράφεται «Πληροφορίες σχετικά με τον οικονομικό φορέα», στο πεδίο «Ο ΟΦ συμμετάσχει στη διαδικασία μαζί με άλλους Οικονομικούς Φορείς Ο οικονομικός φορέας συμμετέχει στη διαδικασία σύναψης σύμβασης από κοινού με άλλους;», απάντησε «Ναι» και στο πεδίο «Αναφέρετε τον ρόλο του οικονομικού φορέα στην ένωση (συντονιστής, υπεύθυνος για συγκεκριμένα καθήκοντα...):» απάντησε: «GM», το οποίο συνιστά αρκτικόλεξο της φράσης «Group Member», δηλαδή «απλού μέλους» της Ένωσης. Περαιτέρω, στο πεδίο «Προσδιορίστε τους άλλους οικονομικούς φορείς που συμμετέχουν από κοινού στη διαδικασία σύναψης σύμβασης:» η «...», απάντησε: «Η ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΙ ΣΕ ΕΝΩΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΜΕ ΤΗΝ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ... με δ.τ. «...», ΑΦΜ ..., Δ.Ο.Υ. ..., οδός ..., Τ.Κ. ..., ... Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΚΑΘΕ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ, Η ΕΚΤΑΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΙΔΟΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΟΥ ΚΑΘΕ ΜΕΛΟΥΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΠΟΥ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΕΙ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΤΗΣ ΑΜΟΙΒΗΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥΣ ΟΡΙΖΕΤΑΙ ΩΣ ΕΞΗΣ : ... 50% ΚΑΙ ... 50%. ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ / ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΟΡΙΖΕΤΑΙ Ο κ. ....». Περαιτέρω, στο ΕΕΕΣ που υπέβαλε στον επίμαχο διαγωνισμό το έτερο μέλος της παρεμβαίνουσας ένωσης «...», στο Μέρος II υπό τον τίτλο «Πληροφορίες σχετικά με τον οικονομικό φορέα», στο κεφάλαιο Α που επιγράφεται «Πληροφορίες σχετικά με τον οικονομικό φορέα», στο πεδίο «Ο ΟΦ συμμετάσχει στη διαδικασία μαζί με άλλους Οικονομικούς Φορείς Ο οικονομικός φορέας συμμετέχει στη διαδικασία σύναψης σύμβασης από κοινού με άλλους;», απάντησε «Ναι» και στο πεδίο «Αναφέρετε τον ρόλο του οικονομικού φορέα στην ένωση (συντονιστής, υπεύθυνος για συγκεκριμένα καθήκοντα...):» απάντησε: «LE», το οποίο συνιστά συντομογραφία της λέξης «Leader», δηλαδή «επικεφαλής εταίρος» της Ένωσης. Περαιτέρω, στο πεδίο

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

«Προσδιορίστε τους άλλους οικονομικούς φορείς που συμμετέχουν από κοινού στη διαδικασία σύναψης σύμβασης:» η «...», απάντησε: «Η ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΙ ΣΕ ΕΝΩΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΜΕ ΤΗΝ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ... με δ.τ. «...». Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΚΑΘΕ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ , Η ΕΚΤΑΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΙΔΟΣ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΟΥ ΚΑΘΕ ΜΕΛΟΥΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΠΟΥ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΕΙ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΤΗΣ ΑΜΟΙΒΗΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥΣ ΟΡΙΖΕΤΑΙ ΩΣ ΕΞΗΣ: ... 50% ΚΑΙ ... 50%.ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ ΠΟΣΟΣΤΑ ΙΣΧΥΟΥΝ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΕΡΓΟΛΑΒΙΑ. ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ /ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΟΡΙΖΕΤΑΙ Ο ΚΟΣ ... ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ Δ.Σ. ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΑΠΟ 21/09/2021 ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΣΥΜΦΩΝΗΤΙΚΟ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥΣ.».

42. Επειδή, τα υποβληθέντα ως άνω ΕΕΕΣ των μελών της παρεμβαίνουσας ένωσης ρητώς παραπέμπουν στο από 21-09-2021 ιδιωτικό συμφωνητικό σχετικά αφενός μεν με την ιδιότητα της ... ως επικεφαλής εταίρου της ένωσης κι αφετέρου σε σχέση με την ιδιότητα του κ. ..., ως κοινού εκπροσώπου αυτής. Ειδικότερα δε στο εν λόγω συμφωνητικό ορίζεται σχετικά ότι: «[...]Επικεφαλής/Συντονιστής (Leader) της υπό σύσταση Κοινοπραξίας ορίζεται το μέλος αυτής «...»[...]Κοινός εκπρόσωπος / Συντονιστής της Ένωσης Οικονομικών Φορέων για τη συμμετοχή της στο Διαγωνισμό και την εκπροσώπηση της Ένωσης και των μελών αυτής έναντι του .... ορίζεται ο κ. ... με ΑΔΤ ..., από την «...[...]». Κατόπιν των ανωτέρω από τα δηλωθέντα στα ως άνω ΕΕΕΣ στοιχεία προκύπτει με σαφήνεια το μέλος της ένωσης που είναι επιφορτισμένο να συντονίζει τα λοιπά μέλη της κατά την εκτέλεση της σύμβασης και να εκπροσωπεί κατά τούτο την Ένωση έναντι του αναθέτοντος φορέα για την παραγωγή του σύνθετου αντικειμένου της εργολαβίας, ήτοι η εταιρεία ... καθώς επίσης, και το φυσικό πρόσωπο, «κοινός εκπρόσωπος» της ένωσης, κατά την ως άνω διάκριση (βλ. σκέψη 39), ιδιότητες που πλήρως αποτυπώνονται και διασαφηνίζονται με το ως άνω ιδιωτικό συμφωνητικό το οποίο μνημονεύεται στα ΕΕΕΣ και στο οποίο αυτά ρητώς παραπέμπουν. Συνεπώς, βασίμως μπορεί να υποστηριχθεί, ως ισχυρίζεται ο παρεμβαίνων καθώς και ο αναθέτων φορέας ότι τα κρίσιμα στοιχεία προκύπτουν ήδη από τα υποβληθέντα ΕΕΕΣ και όχι από άλλα έγγραφα που δεν αποτελούν

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

έγγραφα της προσφοράς κατά τη διακήρυξη. Δεδομένου δε ότι τα ΕΕΕΣ συμπληρώθηκαν σύμφωνα με τα απαιτούμενα από τη διακήρυξη στοιχεία, ο πρώτος λόγος της προσφυγής πρέπει ν'απορριφθεί ως αβάσιμος.

43. Επειδή, σε σχέση με τους ισχυρισμούς του προσφεύγοντος με το υπόμνημά του ότι η απόφαση ΣΤΕ ΕΑ 163/2020 επιβεβαιώνει τους ισχυρισμούς του, δέον να τονιστεί ότι τα πραγματικά περιστατικά της υπό κρίση προσφυγής διαφέρουν από αυτά επί των οποίων έκρινε το ΣΤΕ. Πλέον συγκεκριμένα, σε εκείνη την περίπτωση κανένα από τα μέλη της Ένωσης Οικονομικών φορέων δεν είχε δηλώσει ότι ενεργεί ως Leader, αλλά όλα τα μέλη είχαν δηλώσει εαυτούς ως απλά μέλη (GM) (βλ. σκέψη 8 της ΣΤΕ ΕΑ 163/2020: «και οι δύο εταιρείες μέλη στο πεδίο «α) Αναφέρατε τον ρόλο του οικονομικού φορέα στην ένωση (συντονιστής, υπεύθυνος για συγκεκριμένα καθήκοντα...»), μεταξύ των εμφανιζόμενων προκαθορισμένων επιλογών προς συμπλήρωση, δήλωσαν την επιλογή GM (Group Member), δηλαδή μέλος της ένωσης, ενώ καμία από τις δύο δεν δήλωσε την επιλογή LD (Leader), δηλαδή συντονιστής».

44. Επειδή, αναφορικά με τον δεύτερο λόγο της προσφυγής σημειώνονται τα ακόλουθα: Όπως προκύπτει από το άρθρο 18 της διακήρυξης ο υποψήφιος ανάδοχος οφείλει, επί ποινή αποκλεισμού της προσφοράς του ν'αποδεικνύει ότι, καταρχήν, κατά τον χρόνο υποβολής της προσφοράς του διαθέτει τα απαιτούμενα προσόντα και στο πρόσωπό του δεν συντρέχουν οι προβλεπόμενοι λόγοι αποκλεισμού. Περαιτέρω η διακήρυξη προβλέπει αναλυτικά τα αποδεικτικά μέσα τόσο για τη συνδρομή των κριτηρίων ποιοτικής επιλογής όσο και για τη μη συνδρομή των λόγων αποκλεισμού και μεταξύ άλλων προβλέπει ότι, εφόσον ο συμμετέχων διαθέτει ενημερότητα πτυχίου σε ισχύ κατά τον χρόνο υποβολής των δικαιολογητικών κατακύρωσης, από την οποία προκύπτει το προς απόδειξη γεγονός, δεν προσκομίζει κι επιπλέον τα δικαιολογητικά βάσει των οποίων αυτή εκδόθηκε. Ειδικότερα δε προβλέπει ότι οι οικονομικοί φορείς που είναι εγγεγραμμένοι στο Μ.Ε.ΕΠ., εφόσον προσκομίζουν «ενημερότητα πτυχίου» εν ισχύ, απαλλάσσονται από την υποχρέωση υποβολής των κάτωθι δικαιολογητικών - απόσπασμα ποινικού μητρώου της παραπάνω παραγράφου 3.1 του άρθρου 18 της διακήρυξης για τον Πρόεδρο και Διευθύνοντα Σύμβουλο -φορολογική

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

και ασφαλιστική ενημερότητα της παραγράφου 3.2 του άρθρου 18 της διακήρυξης -τα πιστοποιητικά από το αρμόδιο Πρωτοδικείο και το ΓΕΜΗ της παραγράφου 3.4 του άρθρου 18 της διακήρυξης - το πιστοποιητικό από το αρμόδιο επιμελητήριο, όσον αφορά στο λόγο αποκλεισμού του άρθρου 10 παρ.4. (θ) - το πιστοποιητικό της αρμόδιας αρχής για την ονομαστικοποίηση των μετοχών της παραγράφου 3.7.του άρθρου 18 της διακήρυξης. Κατά συνέπεια, σύμφωνα με το πνεύμα και την αληθή ερμηνεία του ως άνω άρθρου (18 παρ. 5β) της διακήρυξης και υπό το πρίσμα της κείμενης νομοθεσίας, η ενημερότητα πτυχίου αποτελεί τεκμήριο για όσα βεβαιώνει, όχι όμως και για όσα εξέρχονται του περιεχομένου της και δεν καλύπτονται από τη βεβαίωση αυτή. Πέραν, ωστόσο, των ανωτέρω, δεν προκύπτει από τη διακήρυξη η υποχρέωση του συμμετέχοντος, ο οποίος είναι εγγεγραμμένος στο Μ.Ε.ΕΠ. να δηλώσει τα δικαιολογητικά στα οποία βασίζεται η εγγραφή ή η πιστοποίηση και η κατάταξη του στο ΜΕΕΠ. Οφείλει απλώς να δηλώσει αν η εγγραφή του στο ΜΕΕΠ σε συνδυασμό με την ενημερότητα πτυχίου σε ισχύ, καλύπτει όλα τα κριτήρια επιλογής της διακήρυξης ή όχι και αν όχι αν πληροί τα μη καλυπτόμενα κριτήρια επιλογής. Συνεπώς, αβάσιμος τυγχάνει ο ισχυρισμός του προσφεύγοντος ότι το μέλος της ένωσης ... *«παρέλειψε να δηλώσει στο Μέρος II Τμήμα Α΄ του εν λόγω εντύπου, αν και απαιτείτο, τα δικαιολογητικά βάσει των οποίων αυτός έχει εγγραφεί στο ΜΕΕΠ, παρά μόνο παραπέμπει στον αριθμό της βεβαίωσης εγγραφής της στο ΜΕΕΠ και στις τάξεις στις οποίες είναι εγγεγραμμένος»*. Σε κάθε περίπτωση, ο υπό κρίση λόγος της προσφυγής προβάλλεται αλυσιτελώς καθώς το ερώτημα του ΕΕΕΣ, που επικαλείται ο προσφεύγων στην προσφυγή του «Κατά περίπτωση, ο οικονομικός φορέας είναι εγγεγραμμένος σε επίσημο κατάλογο εγκεκριμένων οικονομικών φορέων ή διαθέτει ισοδύναμο πιστοποιητικό [π.χ. βάσει εθνικού συστήματος (προ)επιλογής];», «Αναφέρετε τα δικαιολογητικά στα οποία βασίζεται η εγγραφή ή η πιστοποίηση και κατά περίπτωση, την κατάταξη στον επίσημο κατάλογο» κλπ δεν αφορά τα στοιχεία του ΜΕΕΠ, ως εσφαλμένως υπολαμβάνει ο προσφεύγων αλλά, δεδομένου ότι η βεβαίωση εγγραφής στο Μ.Ε.ΕΠ., σε συνδυασμό με την ενημερότητα πτυχίου, συνιστά τον μοναδικό, επί της παρούσης, εθνικό «επίσημο κατάλογο» που πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 83 του Ν. 4412/2016 (ΑΕΠΠ 401/2021, 1564/2020 κλπ), το

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

σχετικό κεφάλαιο του ΕΕΕΣ αφορά τον επίσημο κατάλογο δηλαδή τόσο τα στοιχεία ΜΕΕΠ όσο και της ενημερότητας πτυχίου, στην οποία ουδόλως αναφέρεται ο προσφεύγων κι, επομένως δεν μπορεί να υπεισέλθει σχετικά η ΑΕΠΠ καθ' υπέρβαση της αρμοδιότητάς της. Συνεπώς και ο δεύτερος λόγος της προσφυγής πρέπει ν' απορριφθεί.

45. Επειδή, αναφορικά με τον τρίτο λόγο της προσφυγής σημειώνονται τα ακόλουθα: Στο άρθρο 7 της διακήρυξης ρητώς προβλέπεται ότι οι συμμετέχοντες οικονομικοί φορείς, απαιτείται να διαθέτουν εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που υποστηρίζεται από εγκεκριμένο πιστοποιητικό το οποίο χορηγήθηκε από έναν εγκεκριμένο πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης. Ουδόλως δε απαιτείται από τους όρους της διακήρυξης υποχρέωση του συμμετέχοντος στο διαγωνισμό όπως, επιπλέον, της ψηφιακής υπογραφής εφοδιαστεί και με πιστοποιημένες υπηρεσίες χρονοσήμανσης, που συμπληρώνουν την ψηφιακή υπογραφή ως βασίμως προβάλλει ο παρεμβαίνων, τη δε μη πρόβλεψη σχετικής απαίτησης στη διακήρυξη παραδέχεται και ο αναθέτων φορέας στις απόψεις του. Επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με το άρθρο 258 του ν. 4412/2016, η έκδοση της με αριθμ. πρωτ. 8174/23.01.2018 ΚΥΑ περί παρέκκλισης της ... από την υποχρέωση εκτέλεσης των επικοινωνιών καθώς και των ανταλλαγών πληροφοριών μέσω του Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (Ε.Σ.Η.ΔΗ.Σ.) για τον ..., προϋποθέτει και συνεπάγεται ότι το σύστημα «CosmoOne» που χρησιμοποιεί ο αναθέτων φορέας πληροί τις απαιτήσεις των παρ. 1 έως 6 και 8 και του άρθρου 259 του ν. 4412/2016 και συνακολούθως η βεβαίωση που αυτόματα παρέχει το εν λόγω σύστημα για τη χρονοσήμανση του εγγράφου καθιστά αυτό έγγραφο βέβαιης ημεροχρονολογίας χωρίς άλλη διατύπωση. Ως εκ τούτου, από τη στιγμή που το έγγραφο-δικαιολογητικό συμμετοχής στο διαγωνισμό υποβάλλεται στον διαγωνισμό μέσω του συστήματος δεν μπορεί να προκύψει προβληματισμός ή αμφιβολία για τον χρόνο σύνταξης του εγγράφου σε σχέση με τον χρόνο υποβολής του (βλ. ad hoc ΑΕΠΠ 1705/2021, 1434/2021, 1379/2021). Συνεπώς, ο υπό κρίση ισχυρισμός του προσφεύγοντος τυγχάνει απορριπτέος, καταρχήν, ως αλυσιτελής και, περαιτέρω ως αβάσιμος αφού εν προκειμένω δεν προκύπτει αμφιβολία ως προς το χρόνο υποβολής των

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

εγγράφων της προσφοράς του παρεμβαίνοντος, ο οποίος βεβαιώνεται από το σύστημα «CosmoOne», σε κάθε δε περίπτωση ούτε ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι το περιεχόμενο του επίμαχου εγγράφου αλλοιώθηκε με οποιονδήποτε τρόπο σε χρόνο μεταγενέστερο της υπογραφής του, κι, επομένως, δεν συντρέχει εν προκειμένω λόγος απόρριψης της προσφοράς του παρεμβαίνοντος.

46. Επειδή, σε κάθε περίπτωση ο υπό κρίση λόγος της προσφυγής τυγχάνει απορριπτέος ως αναπόδεικτος δεδομένου ότι ο προσφεύγων προβαίνει στην αξιωματική παραδοχή ότι η υπογραφή του ΕΕΕΣ της ... δεν περιέχει ασφαλή χρονοσήμανση χωρίς, όμως, να επικαλείται και ν' αποδεικνύει με συγκεκριμένο τρόπο και μάλιστα τον επιβαλλόμενο με βάση τις οδηγίες τις ΑΠΕΔ, τις οποίες, επίσης, γενικώς κι αορίστως, επικαλείται στην προσφυγή του, ότι το εν λόγω ΕΕΕΣ δεν περιέχει και ενσωματωμένη εγκεκριμένη χρονοσήμανση. Τονιστέον μάλιστα ότι ο προσφεύγων ούτε με την προσφυγή, ούτε, όμως και το υπόμνημά του απαντά στους ισχυρισμούς του παρεμβαίνοντος, που συνοδεύονται και από ακριβείς αποτυπώσεις της οθόνης του υπολογιστή (screenshots) όπου πραγματοποίησε τον σχετικό έλεγχο ότι, εφόσον εγκαταστήσει στον υπολογιστή που γίνεται ο έλεγχος το κατάλληλο λογισμικό και τα απαιτούμενα πιστοποιητικά (βλ. σκέψεις 37-38) τότε διαπιστώνεται ότι μετά από δεξί κλικ πάνω στην υπογραφή και το άνοιγμα των «ιδιοτήτων υπογραφής» εμφανίζεται, μεταξύ άλλων, το μήνυμα «The signature includes an embedded timestamp.» (μετάφραση: Η υπογραφή περιλαμβάνει μια ενσωματωμένη χρονική σφραγίδα) και το μήνυμα «Signature was validated as of the secure (timestamp) time» (μετάφραση: Η υπογραφή επικυρώθηκε από την ασφαλή ώρα (χρονοσήμανση)». Περαιτέρω, στο ίδιο παράθυρο («Signature Properties»), επιλέγοντας τα «Advanced properties», μόλις ανοίξει το σχετικό παράθυρο, αναφέρεται ρητά ο φορέας χρονοσήμανσης, και συγκεκριμένα αναφέρεται ο φορέας χρονοσήμανσης ΗΠΑΡΑ (Hellenic Public Administration Root Certification Authority) Time Stamping Authority και αν επιλεγεί ν' ανοίξει η επιλογή «Show certificate», εμφανίζεται και το σχετικό πιστοποιητικό, από το οποίο προκύπτει ότι ο φορέας χρονοσήμανσης διαθέτει έγκυρο πιστοποιητικό μέχρι την 8/7/2023. Συνεπώς, και ο τρίτος λόγος της προσφυγής πρέπει ν' απορριφθεί.

Αριθμός Απόφασης: 274/2022

Σημειώνεται δε ότι η επικαλούμενη από τον προσφεύγοντα νομολογία αφορά παντελώς διάφορα από την παρούσα υπόθεση πραγματικά περιστατικά, αφού εν προκειμένω δεν διαπιστώθηκε καν η μη ύπαρξη ασφαλούς χρονοσήμανσης στο επικαλούμενο από τον προσφεύγοντα έγγραφο. Συνεπώς, ο τρίτος λόγος της προσφυγής πρέπει ν' απορριφθεί.

47. Επειδή, κατόπιν των ανωτέρω πρέπει ν' απορριφθεί η προσφυγή και να γίνει δεκτή η παρέμβαση.

48. Επειδή, ύστερα από την προηγούμενη σκέψη πρέπει να καταπέσει το παράβολο που καταβλήθηκε.

Για τους λόγους αυτούς

Απορρίπτει την προσφυγή.

Δέχεται την παρέμβαση.

Ορίζει την κατάπτωση του καταβληθέντος παραβόλου.

Κρίθηκε και αποφασίσθηκε στις 10-02-2022 και εκδόθηκε στις 25-02-2022 στον Άγιο Ιωάννη Ρέντη.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΥΚΟΥΤΣΗΣ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΕΛΙΩΤΗ